

TÜRK HUKUK TARİHİNDE DÜĞÜN TAKILARININ AİDİYETİ SORUNUNUN MODERN HUKUKLA MUKAYESELİ BİR İNCELEMESİ

A Comparative Examination Concerning Issue of the Ownership of Wedding Jewelry in Turkish Legal History with Modern Law

Mücahit CEYLAN*

Öz

Türk hukuk tarihinde düğünlerde takılan ziynet eşyaları ve paraların kime ait olduğu hususu ihtilaflı bir mesele olmuştur. İslam hukuku kadının mülkiyet hakkını tanıdığından karşılıksız kazandırmalarda mevhubun leh veya hediye alan olarak kadının ziynet eşyasına sahip olabildiği ifade edilebilir. Osmanlı hukukunda da Hanefi mezhebinin içtihatları doğrultusunda düğün takılarının hibe olarak kabul edildiği ve tasarrufi işlem olarak takı getirenlerin iradesine üstünlük tanındığı söylenebilir.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde 2002 yılına kadar Yargıtayca geliştirilen içtihatlar kapsamında kadın ya da kocanın şahsına ait olan eşyalar onun kişisel malı kabul edilip, bir boşanma durumunda herkes kendi malını alabilirken, mallar değişmişse yerine geçen mallar geri alınabilmiştir. Bu durumda, düğünde kadına takılan şeyler kadına, erkeğe takılan şeyler ise erkeğe ait sayılmıştır. Türk Medeni Kanunu sonrası Yargıtay, ziynetlerin “kim tarafından kime takılırsa takılsın kadına ait olacağı” kabulüne içtihatlarında ilk kez yer vermiştir. 2024 yılında ise Yargıtay 2. HD on yıldan fazladır devam ettirdiği bu içtihadını değiştirmiştir. Yargıtay, güncel kararında toplumda değişen örf ve adetlerden bahisle yeni içtihadını temellendirmiş olsa da “kim tarafından kime takılırsa takılsın tüm düğün takıları kadına aittir” içtihadı yerleşmiş bir içtihat haline gelememiştir. Bu konuda kanuni düzenlemelerin yapılması ve içtihatların birleştirilmesi fiili bir zorunluluk halini almıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Hibe, Aile, Düğün, Nukût

Abstract

In Turkish legal history, the ownership of jewelry and money given at weddings has been a contentious issue. Since Islamic law recognizes women's property rights, it can be stated that in gratuitous transfers, the woman, as the recipient of the gift, can possess the jewelry. In Ottoman law, it can be said that, in accordance with the interpretations of the Hanafi madhab, wedding jewelry was accepted as a gift, and the will of those who brought the jewelry was given precedence as a transactional right.

In the Republic of Turkey, until 2002, the precedents established by the Supreme Court of Appeals considered personal belongings of the husband or wife as their own property. In the event of a divorce, each party could reclaim their own property, but if the property had been exchanged,

➤ Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.

➤ Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 11.3.2026

➤ Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 17.7.2026

* Dr., Hâkim, Bozüyük Adliyesi, Bilecik/Türkiye, E-posta: law.mucahit@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8184-5499>.

the replacements could be reclaimed. In this context, items given to the wife at the wedding were considered hers, and those given to the husband were considered his. Following the enactment of the Turkish Civil Code, the Supreme Court of Turkey, for the first time in its jurisprudence, accepted that jewelry “belongs to the woman regardless of who gives it to her.” However, in 2024, the 2nd Civil Chamber of the Supreme Court of Appeals changed this precedent, which it had maintained for over ten years. Although the Supreme Court, in its recent decision, based its new jurisprudence on changing customs and traditions in society, the precedent that “all wedding jewelry belongs to the woman, regardless of who gives it to whom,” has not yet become established jurisprudence. Making legal arrangements and unifying jurisprudence on this matter has become a defacto necessity.

Keywords: Islamic Law, Grant, Family, Wedding, Nuqut

GİRİŞ

Evlenen kişileri tebrik etmek ve onlara girdikleri bu yeni yolda katkı sunmak amacıyla, toplumumuzda asırlardır sürdürülen bir gelenek olarak düğünlerinde kendilerine takı takılmaktadır. Düğünler, Dünya’nın çeşitli memleketlerinde ve ülkemizde çiftlerin akrabaları, dostları ve diğer davetlilerce çeşitli ziynetler ya da bir miktar para takılarak yapılır. Bununla, damat ve gelinin düğün masraflarını karşılamalarına yardımcı olmak ve aileler arasında yardımlaşmayı temin etmek amaçlanmaktadır.

Çalışmada, klasik fıkıh kitaplarında fazla yer verilmeyen¹ bu mesele ile ilgili fıkıh âlimlerinin içtihatlarına değinilerek konunun Osmanlı hukukunda ve modern hukukta ele alınışı mukayeseli olarak incelenmiştir. Düğün takılarının hukuki niteliğinin ne olduğu ve iadesi konuları daha önce bazı çalışmalara konu olduğundan; bu çalışmada Türk hukuk tarihi kapsamında takıların evlilik sürecinde ve boşanma durumunda kime ait olacağı konusu irdelenmiştir. Konunun medeni hukuka ve borçlar hukukuna ait birçok alt başlığı ve ihtilaflı noktası bulunmaktadır. Tarihi süreç içindeki tüm tartışma ve görüşlerin aktarılması makalenin hacmini aşacağından konunun Türk hukuk tarihinde ve günümüzde düzenlenme ve uygulanma şekli açıklanmıştır. Bu şekilde sorunun ele alınış şekilleri ve soruna getirilen çözümler hukuk tarihi perspektifi ile sunulmuştur.

Yargıtay’ın zaman içinde içtihatları değişse de örf ve âdete çokça vurgu yaptığı içtihatlardan anlaşılmaktadır. 2026 yılı itibarıyla güncel Yargıtay uygulaması da Mecelle’de kanunlaştırılan Hanefi mezhebinin içtihadına yakın bir yerde durmaktadır. Bu noktadan hareketle, düğün takıları konusunun Türk hukuk geleneğinde ne şekilde değerlendirildiği incelenerek örf ve âdetlerin hukuki metinlere nasıl yansıdığı ele alınmıştır. Çalışmada sırasıyla düğün takısı geleneğinin kökenleri,

¹ Düğün takıları konusundaki müstakil Arapça çalışmalar için bkz. Ali Muhammed Ebu’l-İz, ‘Nukûtu’l-efrâh’, *Mecelletu’l-İktisâdi’l-İslâmî el-Alemîyye* (2017); Abdullah Muhammed Rebâbia, ‘en-Nukûtu: Dirâse fihhiyye ictimâiyye’, *el-Mecelletu’l-Ürdüniyye fî Dirâsâti’l-İslâmîyye*, (2009) 5 (3); konu hakkında yazılan ve düğün takılarının hibe mi yoksa borç mu olduğuna odaklanan bir çalışma için bkz. Mahsum Aslan, ‘İslam Hukukunda Nukû’u’n (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?’ (2023) 7 (1) *Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 184.

İslam hukukunda düğün takılarının aidiyeti, Osmanlı hukukunda düğün takılarının aidiyeti ve Cumhuriyet dönemi Türk hukukunda düğün takılarının aidiyeti başlıkları altında açıklamalar yapılmıştır. Bu doğrultuda, içtihatların oluşmasında inanç, örf ve âdetler gibi etkenlerin oynadıkları rolün açıklanması amaçlanmıştır. Yargıtay içtihatlarından mümkün olduğu kadar çok sayıda yıldan olacak şekilde yüz kadar içtihat seçilip ilgili kısımları değerlendirilerek temyiz mahkemesinin konuyla ilgili kararlarındaki değişim ve gelişim gösterilmiştir.

I. DÜĞÜN TAKISI GELENEĞİNİN KÖKENLERİ

Çalışmanın merkezi Türk hukuk tarihinde düğün takılarının aidiyeti konusu olmakla beraber, takı geleneğinin kökenlerine kısaca değinmek faydalı olacaktır. Ülkemizde ve doğu toplumlarında sıklıkla görülen takı geleneğinin kökenlerinin, 4000 yıl kadar önce Anadolu’da yaşamış Asurlulara değin uzandığı doktrinde ifade edilmektedir.² Sümerce’de “*NÍG.MÍ.US.SA*”, Akadca’da “*terhatu(m)*” denilen nişan hediyeleri çeşitli kanunlarda yer almıştır.³ Örneğin, Hammurabi Kanunları’nın 159, 160, 163 ve 164. maddelerinde erkeğin nişanlısına vereceği ve “*tirhatou*” denilen hediyeler düzenlenmiştir.⁴ Yine, “*Ur-Nammu Kanunları*” ve “*Lipit-İştar Kanunları*”nda nişanın, damat tarafının kız tarafına belli bir meblağ ödemesi ile gerçekleştiği anlaşılmaktadır.⁵ Hititlerde de “*kusta*” denilen nişan hediyeleri geline verilir ve nişan damadın kusuruyla bozulduğunda hediye geri istenemezdi.⁶

Orta Asya’da kurulan eski Türk devletlerinde düğün törenleri yapıldıktan sonra gelin kocanın evine götürüldüğünde gelinin yüzünün açılması için damadın akrabaları tarafından geline ‘görümlük’ hediyeleri verilmesi gerekirdi.⁷ Görümlük hediyelerinin evlilikte tamamen kadına ait olduğu, koca ve ailesinin bunlarda hak iddia edemediği doktrinde ifade edilmektedir.⁸ Kısaca aktarıldığı üzere, düğün takısı geleneğinin İslamiyet’ten önce Türk toplumunda ve başka bazı ülkelerde

² Sebahattin Bayram ve Remzi Kuzuoğlu, ‘Takı Takma Âdetinin Eski Asur Toplumundaki İzleri’ in *Cahit Günbattı’ya Armağan* (Ankara 2015) 29; Yüksel Arslantaş ve Rüstem Kadri Septioğlu, ‘Çivi Yazılı Hukuki Belgelere Göre Mezopotamya’da Kadın’ *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi* (2016) 12 (1-2) 9.

³ Kadriye Taşkın, *Eski Mezopotamya ve Anadolu’da Evlilik Süreci* (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2024) 6.

⁴ Mebrure Tosun ve Kadriye Yalvaç, *Sümer, Babil, Asur Kanunları ve Ammi-Şaduqa Fermanı* (TTK Yayınları 2002) 201.

⁵ Füzuran Kınal, *Eski Mezopotamya Tarihi*, (Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları 1983) 138.

⁶ Abdülkadir Şener, *İslam Hukukunda Hibe* (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları 1984) 76.

⁷ Sadri Maksudi Arsal, ‘Eski Türklerin Hususi Hukuku’, in *Türkler*, ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca, (Yeni Türkiye Yayınları 2002) III (148).

⁸ Ahmet Ağaoğlu, *Hukuk Tarihi* (Kurtuluş Matbaası 1931-1932) 112. Bu gelenek “yüz görümlüğü” adı altında hâlen Anadolu’da devam ettirilmektedir.

mevcut olduğu, geline verilen hediyelerin ona ait olduğunun genel olarak kabul edildiği sonucuna ulaşılabilmektedir.

II. İSLAM HUKUKUNDA DÜĞÜN TAKILARININ AİDİYETİ

Klasik fıkıh kitaplarında, düğün takılarından “*nukût*”/نقوط olarak bahsedilmektedir. Nukût kelimesi “n-k-t/نقط” fiilinden türemiş olup “işaretlemek” ve “ayırarak” gibi anlamlara gelmektedir. İslam hukukunda sikkeli yahut sikkersiz durumda olan altın ya da gümüşe “nakd” denir.⁹ Düğünde evlenenlere para ya da hediye verme için ise “نَقَطَ العَرُوسَ” ifadesi kullanılır.¹⁰ Nukût, hediye ve hibe kavramlarıyla ilişkili olup, konunun açıklanması bakımından mülkiyet hakkının kapsamı aktarıldıktan sonra bu kavramlara ve farklılıklarına temas edilmiştir.

İslam hukuku ferdi mülkiyet hakkını tanımış, bunun Şer’i sınırlar içinde kullanılmasını temin için gerekli güvenceleri oluşturmuştur.¹¹ Ferdin mülkiyet hakkına sahip olmasında cinsiyet ayrımı yapılmadığı gibi, mal ayrılığı rejimini kabul eden bu sistemde kadının malına kocasının karışma hakkı da bulunmamaktadır.¹² Bu doğrultuda, kadınlar Roma hukukundan farklı olarak¹³, malvarlıklarında serbestçe tasarrufta bulunabilirler; örneğin bağışlama yapabilir ve vakıf kurabilirler.¹⁴

Düğün takıları İslam hukukunda ve günümüz hukukunda genel olarak bağışlama sözleşmesi kapsamında açıklanmaktadır. Bu takıların aidiyeti konusundaki fetvalar mecmualarda “kitabı’l hibe” başlığı altında bulunmaktadır. Bu nedenle, takıların aidiyeti konusunda mülkiyetin hibe yani bağışlama yoluyla geçmesi üzerinden açıklama yapılmıştır. Düğün takılarının bir borç olmayıp bağışlama kabul edilmesi durumunda bunların boşanma durumunda iadesi de özellik arz edecektir.

⁹ Bu kelimenin çoğulu “*nukud*” olup, altın ve gümüşün her ikisine “*nakdeyn*” denilir. Bkz. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Alfabetik İslam Hukuku ve Fıkıh İstılahları Kamusu*, Haz. Sıtkı Gülle (Eser Neşriyat 1997) 69.

¹⁰ Ahmed Muhtâr Ömer, *Mu’cemu’l-lugati’l-Arabiyye el-Muasıra*, 2 (Dâru Alemlî’l-Kutub 1429/2004), 2271.

¹¹ Servet Armağan, *İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler* (DİB Yayınları 2006) 176.

¹² Halil Cin ve Gül Akyılmaz, *Türk Hukuk Tarihi* (Sayram Yayınları 2021) 404. Konu hakkında müstakil bir çalışma için bkz. Mesut Kement, *İslam Aile Hukukunda Mal Ayrılığı Rejimi Teorisi* (Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021)

¹³ Roma hukukunda -kadın “*manus*”u kabul etmişse- kocanın kadın üzerindeki “*manus*” yetkisi nedeniyle kadının hak ehliyeti kalkar. Bunun doğal bir sonucu olarak bağımsız bir malvarlığı hakkına bile sahip değildir. Kadının malvarlığı bu işlemle birlikte kocanın mülkiyeti altına girmiş olur. Bkz. Sevgi Kayak, ‘Roma Hukukunda Aile Kurumu’, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* (2019) 8 (2) 273-274. Roma hukukunda “*dos*” denilen ve evlilik sebebiyle kadının ailesi tarafından erkeğe verilen mallar klasik dönemde kocanın mülkü sayılmaktaydı. Erkeğin nişanlısına verdiği ve “*donatio ante nuptias*” denilen hediyeler de aynen kocaya geri verilir ve dos statüsüne girerdi. Bkz. Kudret Ayiter, *Roma Hukuku Dersleri (Aile Hukuku)*, (Ankara Üniversitesi Basımevi 1963) 32, 40-41.

¹⁴ Gül Akyılmaz, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Kadının Statüsü* (2000) 39-40.

Hibe, sözlükte “karşılıksız verilen bağış” anlamına gelmekte olup, bir malın (*mevhub*) başkasına (*mevhubun leh*) karşılık olmaksızın devredilerek mülkiyetinin kazanılmasını ifade eder.¹⁵ Bu durumda, malın yeni sahibi, malın karşılığında hibede bulunana (*vahib*) herhangi bir şey vermek zorunda değildir.¹⁶

Hediye, sözlükte armağan ve rehberlik etmek anlamlarına gelmektedir.¹⁷ Hibenin bir çeşidi olmasından ötürü; her hediyein bir hibe olmasına rağmen, her hibe hediye değildir. Genel olarak hediye, bir kişinin kendi isteğiyle başka bir kişiye karşılık beklemeyerek verdiği ve geri istemesi ayıp kabul edilen şeydir.¹⁸ Geri istenmesinin hoş karşılanmaması yönünden, yalnız olağandışı hediyeler geri istenebilirken, hibeden rücu mümkündür.¹⁹

A. Neler Takı Olabilir?

Hangi madenlerden yapılan eşyaların takı olabileceği konusunda İslam hukukunda cinslere göre ayırım yapılmıştır. Bu kapsamda, altın süs eşyası takmak kadınlar için helal iken erkeklere haramdır.²⁰ Demir, bakır, tunç, kurşun gibi madenlerden yapılan süs eşyaları kadın ve erkek için mekruh kabul edilmektedir.²¹ Akik gibi değerli taşlardan yapılan süs eşyaları ise kadın ve erkek için caizdir.²² Bu sayılanlardan altın, gümüş ve değerli taşlardan yapılan mücevherler tarih boyunca ziynet olarak görülmüştür. İslam hukukunda da altın, gümüş ve ziynetlerin takı olarak kabul edildiği sonucuna varılabilmektedir.

B. Takıların Niteliği Hakkında Mezhep Görüşleri

Fıkhi açıdan düğün takıları çoğunlukla hediye, sadaka ve hibe kapsamında değerlendirilmekle birlikte, borç ve âriyet olarak ele alan içtihatlar da bulunmaktadır. Bu başlıkta, dört mezhebin konuyla ilgili görüşleri kısaca açıklanmıştır.

¹⁵ Abdullah en-Nesefi, *Kenzu'd De'kaik*, (2023) 287. Fahri Demir, *İslam Hukukunda Mülkiyet Hakkı ve Servet Dağılımı* (DİB Yayınları 2012) 209. Mecelle hibeyi, “*bilâ ivaz bir malı âhara temlik etmektir*” şeklinde tarif etmiştir. (833. md.)

¹⁶ Ali Bardakoğlu, “Hibe” md., Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA) (TDV Yayınları 1998) 17, 421.

¹⁷ Mecelle’nin 834. maddesine göre hediye, “*bir başkasına karşılık beklentisi olmaksızın, gönüllü olarak sunulan yahut gönderilen mal*”dır.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Akpınar, ‘Hediyein Dinî Temelleri’ *Sırat: GİBTÜ İslami İlimler Fakültesi Dergisi* (2020) 1 (14) 2-3. Hediyein tanımı ve fıkıh alimlerinin görüşleri için bkz. Ali Bardakoğlu, “Hediye”, md. (DİA, 1998) 17, 151.

¹⁹ Ancak, şu durumlarda hibeden dönülemez. Bunlar; kan akrabalığı, evlenme hısımlığı, karşılık alınması, hibe konusu malda artış olması, malın bağışlanan kişinin mülkiyetinden çıkması, malın helak olması ve taraflardan birinin ölmesidir. Bkz. Ahmed el-Kudûrî, *el-Muhtasar*, Çev. Soner Duman, Osman Güman (Beka Yayınları 2021) 319.

²⁰ Erkekler için ise gümüş ziynet eşyası kullanmak caizdir. Konuya ilişkin hadisler için bkz. Buhari, Merza, 4; Tirmizi, Salat, 83; Mavsili, *El İhtiyar*, 4 (Matbaatu'l Halebi 1937) 158.

²¹ Tirmizi, Libas, 43; Ebu Davud, Hatem, 4; Mavsili (n 1) 159.

²² İbn Abidin, *Reddu'l Muhtar*, 5 (1233) 315.

1. Maliki Mezhebi

Maliki mezhebinde düğün takılarıyla alakalı iki farklı içtihat bulunmaktadır. Birincisi bu meselede örfün hakem olduğu, yani örfe göre durumun tayin edilmesi gerektiği yönünde olup, birçok Maliki hukukçusu kendi devirlerindeki örfe göre hüküm vermişlerdir.²³ Muhammed ‘İlîş’in (ö. 1299/1882) “*Düğün için hibe etse de yine hükmünü örf belirler*” sözü, Mâlikîlerde örfün tahkimi için delil olarak kabul edilmekte olup, esas alınan görüş bu tür mal ve paranın “hibetu’s-sevâb”²⁴ kapsamında değerlendirilmesidir.²⁵ Yani evlenen kişiye bir kazandırma yapılmakta ve bunun karşılığında o an bir şey alınmamaktaysa da bunu yapan kişi gelecekte kendisi veya ailesinden birinin düğününde benzer nitelikte bir takı takılacağı ümidiyle hibede bulunmaktadır.

2. Hanbeli Mezhebi

Hanbelî âlimlerinin çoğunluğuna göre düğünlerde verilen hediyeler hibe kabilinden olup, böyle merasimlerde bir kere verilen hediyeler sonrasında geri istenmez.²⁶ Bununla beraber, bu takıların bir tür borç olduğu içtihadında bulunan Hanbelîler de vardır. Hanbelî âlimlerden Merdâvî’ye göre, bu tür hediyeler talep etme açısından borca benzer; burada örfün herhangi bir tesiri bulunmaz. Ödeyen kişi ne kadar “nukût” vermişse, verdiği kadarını talep edebilme imkânına sahiptir.²⁷ Görüldüğü üzere, takı takılması sonrası beklenti açısından bu mezhebin görüşü Maliki mezhebininkine yakındır.

3. Şafii Mezhebi

Şâfiî âlimleri, düğün takılarının hükmü hususunda farklı içtihatlar öne sürmüşlerdir. Bir kısım Şâfiî âlimleri bunların borç mahiyetinde olduğunu ifade ederken, bazıları da verilen şeylerin hibe sayıldığını savunmaktadır. Bulkinî (ö. 805/1403), Heytemî (ö. 974/1567) ve Remlî (ö. 1004/1596) gibi âlimler, bu şekilde verilen şeylerin hibe olduğunu ve geri verilmesinin lazım gelmediği görüşündedirler.²⁸ Bu görüşe göre, bu takılar hibe hükmünde olup, verenin niyeti onu başka bir akit kapsamına sokmaz. İbn Hacer el-Heytemî de, *Tuhfetü’l-muhtâc* adlı eserinde düğünlerde verilen paraların hibe olduğunu ve zamana ve bölgeye göre değişebilen örfe göre bu paraların farklı bir akit olarak değerlendirilemeyeceğini ifade

²³ Aslan (n 1) 193.

²⁴ Karşılık alma ümidiyle yapılan hibe.

²⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Mısrî, *Fethu’l-Âliyyu’l-Mâlik alâ Mezhebi’l-İmâm Mâlik*, 5 (4) 47.

²⁶ Mansûr b. Yunus el-Behûtî, *Keşşâfu’l-Kınâ “an Metni’l-İknâ*, 4 (Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye 1402) 300.

²⁷ Ebu’l-Hasen Ali b. Süleyman el-Merdâvî, *el-İnsâf fî Marifeti’r-Râcih Mine’l-Hilâf*, 5 (Dâru İhyâu’t-Turâsi’l-Arabî ts) 130.

²⁸ Aktaran: Aslan (n 2) 193.

eder.²⁹ Aynı fakih, eserinde Şâfiî mezhebine mensup bazı âlimlere göre ise düğün takılarının karz yani borç olduğu ve istendiği zaman geri ödenmesi gerektiğini belirtir.³⁰ Dolayısıyla mezhepte takılarla ilgili görüş farklılığı bulunduğu, takıyı takanın niyeti ve örfün de hüküm vermede etkili olduğu görülmektedir.

4. Hanefi Mezhebi

Hanefi Mezhebi'nde nikah ve diğer düğünlerde getirilen hediyeler hibe sayılmakla gelin, çocuk veya bunların babaları ve annelerinden hangisinin adına getirilmişse onundur.³¹ Kim için getirildiği bilinmezse getirenlerden sorulması mümkünse sorulur, bu kişilerin sözlerine itibar edilir. Sorulması mümkün değilse beldenin örf ve âdetine bakılır.³² Bu hediyeler çocuklara uygun şeylerse onlara, kadına uygun şeyler ise kadına ve erkeğe uygun şeyler ise erkeğe ait olur. Altın ve gümüş para, bardak, saat gibi hem erkek hem de kadınlara uygun şeyler olursa bunlarda şöyle bir yol izlenir; babanın akrabası tarafından getirilenler babaya, annenin akrabası tarafından getirilenler anneye ait olur.³³ Düğüne dışarıdan gelenlerin getirdikleri hediyeler de bu hükme tâbidir.³⁴ Boşanma esnasında, eşyalar paylaşılırken erkeğe ait olanlar erkeğe, kadına ait olanlar ise kadına verilir. İmam Ebu Yusuf' a göre çeyiz eşyası kadına aittir, diğer eşyalar ise yeminle birlikte erkeğe verilir.³⁵

III. OSMANLI HUKUKUNDA DÜĞÜN TAKILARININ AİDİYETİ

Bu başlıkta Tanzimat öncesi ve sonrası olmak üzere iki kısımda Osmanlı hukukunda düğün takılarının aidiyeti konusu incelenmiştir.

A. Tanzimat Öncesi Dönem

Osmanlı Devleti'nde aile hukukunun genel olarak Şer'i esaslara (resmi mezhep olan Hanefi mezhebinin görüşleri doğrultusunda) göre düzenlendiği bilinmektedir. Bu yönüyle, İslam hukukunda olduğu gibi Osmanlı hukukunda da eşler arasında mal ayrılığı rejimi geçerlidir.³⁶ Evlendikten sonra kadının malları kendi tasarrufunda kalır; kadın bu mallarda dilediği gibi tasarruf edebilir.³⁷ Karı-koca boşan-

²⁹ Heytemi, *Tuhfetü'l-Muhtâc bi-Şerhi'l-Minhâc*, 3 (Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî ts) 208.

³⁰ Heytemi, (n 1) 208.

³¹ Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukukî İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu* 4 (Bilmen Yayınevi 1986) 276.

³² Çalışmanın son kısmında belirtildiği üzere, güncel Yargıtay uygulaması da örf ve âdete “anlaşma”dan sonra ikinci sırada yer vermektedir.

³³ Bilmen (n 1) 277.

³⁴ Fetâvâ-i Hindiyeye, Çev. Mustafa Efe, 4 (Akçağ Yayınları 1988) 382.

³⁵ Merginani, *Hidaye*, Tah. Talal Yusuf, 3 (ts) 7.

³⁶ Halil Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme* (1988) 193; Bahaeddin Yediyıldız ‘Osmanlı Toplumu’ *Osmanlı Devleti Tarihi*, ed. Ekmeleddin İhsanoğlu (1999) 2, 482.

³⁷ Mehmet Akif Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku* (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı

madan sonra kendilerine ait olan malları alır. Kararlaştırılan mehir, takı olarak düğünde verilmişse eşler arasında “zıfıf”, “halvet-i sahiha” ve eşlerden birinin ölümü ile kadın mehrin tümüne hak kazandığından³⁸ kadın bunu talep hakkına sahiptir. Fakat mehrini kocasına bağışlamışsa artık bundan geri dönemez.³⁹ Kadın kendisine verildiği belirtilen veya örf gereği ona getirildiği anlaşılan düğün takıları üzerinde tam tasarrufa sahiptir.⁴⁰ Bu hükümlerin kadına eski Yunan ve Roma hukukundakiyle kıyaslanamayacak ölçüde mülkiyet hakkını tanıdığı görülmektedir.

Nişan veya düğünde gelen kişilerin takılarının damat ya da gelinin tarafından hangisi için gelmişse takının o tarafa ait olduğu bu dönemde genel olarak kabul edilmiştir.⁴¹ Eğer bu kişiler hediye kim için getirdiklerini açıklamamışsa kendilerinden sorularak bunun tespiti, bu mümkün olmazsa memleketin örfüne göre hareket edilerek takıların aidiyetinin tespiti yoluna gidilir.⁴² Bu konuda Osmanlı Devleti’nde yöreye göre değişen gelenek kuralları vardır. Çoğunlukla erkeğe takılan takıların geleneksel olarak düğünün masrafını karşılayan damat anne-babalarına ait görüldüğü bilinmektedir.⁴³ Son dönem hukukçularından İbn Âbidin

Yayınları 1985) 107.

³⁸ Halil Cin, *Eski Hukukumuzda Boşanma* (1988) 120.

³⁹ Konu hakkında fetvalar için bkz. Fetâvâ-yı Feyziyye (1266) 426-429. Başka bir fetva için bkz. Mustafa Avcı, *Türk Hukuk Tarihi*, (Atlas Akademi Yayınları 2021) 531. İlk devirlerden beri bazı kadınların mehirlerini kocalarına hibe ettikleri anlaşılmaktadır. 1485 yılında yapılan bir mehir hibesi için bkz. Bursa Şer’iye Sicilleri, A-4, Varak no:316b, Hüküm no: 2. 1715 yılına ait benzer bir kayıt için bkz. Bursa Şer’iye Sicilleri, B-156, 20a, Hüküm no:2; çevrimiçi erişim için: [https://bbbkentarsivi.bursa.bel.tr/?wsName=GAMOS&Tab=DLV&f=d.19161026\(20500320!ss.Koleksiyon%3A\(%20Kad%C4%B1%20Sicilleri%20Koleksiyonu\)%20doc%3A%22*.mobidi%22&q=mehir%20hibe%20,e.t:10.03.2026](https://bbbkentarsivi.bursa.bel.tr/?wsName=GAMOS&Tab=DLV&f=d.19161026(20500320!ss.Koleksiyon%3A(%20Kad%C4%B1%20Sicilleri%20Koleksiyonu)%20doc%3A%22*.mobidi%22&q=mehir%20hibe%20,e.t:10.03.2026)

⁴⁰ Bununla birlikte, Maliki mezhebi aile mallarını korumak adına kadının kendi mallarının üçte birinden fazlasını bağışlaması durumunda kocanın rızasını aramıştır. Bkz. Cin (n 1) 193.

⁴¹ Şener (n 1) 77.

⁴² Bu konuda 18. asırda kaleme alınmış Behcet’ül Fetâvâ’da geçen bir fetvaya göre; bir belde ahalisinden bir kişi yanında baktığı bir kız çocuğunu evlendirmesi durumunda “saçı” adıyla getirilen eşya bu kişi yahut kız çocuğu için getirildiği ifade edilmezse, örf göre hareket edileceği, örf eşyanın geline ait olduğu yönünde ise eşyanın ona ait olacağı belirtilmiştir. Bkz. *Behcet’ül Fetâvâ*, Haz. Süleyman Kaya, Betül Algin, Zeynep Trabzonlu ve Asuman Erkan (Klasik Yayınları 2011) 457. “Saçı” denilen ve hediyelerin gelinin başından aşağı saçılmasından gelen bu kavram, Erzurum yöresinde çeyiz görmeye gelenlerin getirdiği hediyelerin tümünü kapsar. Bkz. Fikret Türkmen ‘Erzurum’da Düğün Gelenekleri’ *Palandöken -Erzurum Kültür ve Dayanışma Vakfı Yayın Organı* (1988) (1) 24. “Saçı” geleneği tüm Türk boylarında ortak olup, zaman ve mekâna göre evli çiftlere davetlilerin farklı hediyeler verdiği olmuştur. Bu konuda müstakil bir çalışma için bkz., Hasan Köksal ‘Türk Düğünlerinde “Saçı” Geleneği, Buna Bağlı Ritler-Pratikler’ *Bilig Dergisi*, (1996) (1) 75-81.

⁴³ Bu gelenek, Osmanlı Devleti’nde yaşayan gayrimüslimler arasında da bulunmaktadır. Örneğin, Rumeli Sadâreti Mahkemesi 161 Numaralı Sicili’nde bulunan 1704 tarihli bir sicil kaydına göre; Aksabet bt. Avanos’un üvey oğlu Garos’un düğününü kendi cebinden 70 kuruş olarak yapmış, 60 kuruşunu düğünde “saçı” adıyla getirilen altın vb. mallardan mahsup ettiğini belirtmiştir. Rumeli Sadâreti Mahkemesi 161 Numaralı Sicil (H. 1115-1116 / M. 1704) cilt: 59, sayfa: 191 Hüküm no: 131, Orijinal metin no: [40a-1] Örnekten görüldüğü üzere, düğünde getirilen takılar düğün masrafını yapan erkek annesine ait kabul edilmiştir. Ancak kadının kendi akrabalarının getirdiği

de konuyla ilgili olarak; bu hususta memleketlerinde düğün hediyesi getirenlerin beyanının esas olduğunu, kime getirdiklerini söylüyorlarsa düğün takılarının ona ait olacağını söylemektedir.⁴⁴ Bu kapsamda, düğününde kendisine takı takılan kişiler toplumda geri verme geleneği varsa o zaman takı sahibine geri ödemelidir. Ama örf onu hediye sayıyorsa, o zaman iade etmesi gerekmez. Bunun temeli şu kaideye dayanmaktadır: “Örfen bilinen şey, şart hükmündedir”.⁴⁵

Boşanma esnasında, eşyalar paylaşılırken erkeğe ait olanlar erkeğe, kadına ait olanlar ise kadına verilir. Kime ait olduğu bilinmeyen eşyalarda kadına münasip olanları kadın, erkeğe münasip olanları erkek alır. Her ikisine münasip olanlar erkeğe verilir.⁴⁶ Kadının boşanmadan sonra bu takıları talep etme hakkı da vardır.⁴⁷ Ancak evlilik devam ederken bu ziynetler kocaya hibe edilmişse artık talep edilemez.⁴⁸ Zira evlilik süresinde yapılan bir hibede karı-koca olma durumu Hanefi mezhebine göre hibeden dönmeye engel olur.⁴⁹ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 295 ve devamı maddeleri ile Yargıtay uygulamasına göre de evliliğin sona ermesi tek başına bağışlayana bağıştan dönme hakkı vermez.

B. Tanzimat Sonrası Dönem

1839 tarihli Tanzimat Fermanı ile başlayan bu dönemde takıların aidiyeti konusunda klasik dönemdeki uygulama devam ettirilmiştir. Buna göre, düğünde kendisine takıların teslim edildiği eşler bu takıların hibe yoluyla maliki olmuştur. Kocanın ölümü sonrasında tereke paylaşımı konusunda hibede bulunan kadın eş bunların “mal-ı mevhubu” olduğu ve kabz ile mülkiyetine geçtiği savunmasında bulunabilmiştir.⁵⁰

takılar kadına ait kabul edilmektedir. Buna ilişkin bir kayıt için bkz. Bab Mahkemesi 197 Numaralı Sicil (H. 1162-1163 / M. 1749-1750), cilt: 73, sayfa: 417, Hüküm no: 542, Orijinal metin no: [70a-1].

⁴⁴ Görüldüğü üzere, İbn Âbidîn irade beyanının takıların aidiyetinin tespitinde belirleyici olduğunu ifade etmektedir.

⁴⁵ İbn Âbidîn devamında şöyle bir değerlendirme yapar: “Bölgemizdeki örf farklılık göstermektedir. Karz niyetiyle verenler olduğu gibi hibe ve hediye maksadıyla verenler de vardır. Hatta bazı köylerde bunu bir karz olarak kabul ederler; öyle ki her düğün yemeğinde para ve hediyeleri toplamak için hatip yüksek sesle hediye verenlerin isimlerini ve hediye edileni bir kâğıda veya deftere kaydeder. Hediye verilen kişi, daha sonra davet edildiğinde deftere bakar ve kendisine verilen hediyeyle aynı şeyi hediye eder.” İbn Âbidîn, (n 1) 5/161-162. İbn Âbidîn, *Reddu'l-muhtâr alâ Durri'l-muhtâr*; Çev. Ahmed Davudoğlu (Şamil Yayınevi 1985) 513.

⁴⁶ Recep Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk* (Rağbet Yayınları 2012) 82.

⁴⁷ Boşandıktan sonra eski kocasının küpesine ve bir miktar parasına el koyduğundan bahisle iade istenilen bir dava hakkında bkz. Eyüb Mahkemesi (Havass-ı Refia) 37 Numaralı Sicil (H. 1047 / M. 1637- 1638) cilt: 25, sayfa: 132, Hüküm no: 118, Orijinal metin no: [18a-1].

⁴⁸ Örnek bir mahkeme kaydı için bkz. Davud Paşa Mahkemesi 1 Numaralı Sicil (H. 1196-1197 / M. 1782-1783) cilt: 79, sayfa: 316, Hüküm no: 331, Orijinal metin no: [47b-2].

⁴⁹ Şener (n 2) 102, Nesefî (n 1) 288.

⁵⁰ 19. yüzyılda İstanbul’da Abdulfettah Efendi’nin vârislerinden bir kısmının kendilerine intikal eden terekedeki eşyaları zabtettiği iddiasıyla Abdulfettah’ın zevcesi Âdile Hanım’a açtıkları ve Adile hanımın mülkiyet hakkı savunması nedeniyle reddedilen bir dava kaydı için bkz. İstanbul

1876 yılında tamamlanan Mecelle’de konu hibe başlığı altında düzenlenmiştir. Mecelle’nin “*Hıtân veya düğün törenlerinde gelen hediyeleri, çocukların ebeveynlerinden herhangi birine, gelin ya da damada getirmişlerse, o hediyeler ilgili kişiye aittir.*” şeklindeki 876. maddesi konu hakkında genel kuralı koymuştur. Nişan veya düğünde gelen kişilerin takıları konusunda açıklık yoksa kendilerine sorulur; damat, babası, annesi, gelin, gelinin annesi veya babasından hangisi için getirmişlerse takı o tarafa aittir.⁵¹ Eğer bu kişiler hediye kim için getirdiklerini açıklamamışsa kendilerinden sorularak bunun tespiti, bu mümkün olmazsa memleketin örfüne göre hareket edilerek takıların aidiyetinin tespiti yoluna gidilir.⁵² Getirilen eşya çocuğa uygun olmayacak bir çarşaf veya elmas iğne bile olsa Mecelle’nin 861. maddesi⁵³ uyarınca uygun bir kabz ile hibe tamamlanmış olur. Zira hibede malın mütekavvim mal olması yeterlidir, hibe anında hibe edilen kişiye yaraması zorunlu değildir. Beyan yoksa, hediye kime uygunsa ona ait kabul edilir. Örneğin bir oyuncaksa çocuğa, altın küpe ise kadına ait olduğu anlaşılır.⁵⁴ Ali Haydar Efendi’ye göre, kim için getirdiğini beyan etmeyen ve kendisine sorulduğunda da bu açıklanmadığı takdirde beldenin örfüne göre hareket edilir. Bu kapsamda, düğününde kendisine takı takılan kişiler toplumda geri verme geleneği varsa o zaman takı sahibine geri ödemelidir. Misli veya kıyemî olan mallar ona göre belirlenir.⁵⁵

Mecelle’nin 838/2 maddesinde örnek verildiği üzere, “... *zevcin zevcesine bir çift küpe yahut huliyyatdan (süs eşyalarından) diğer bir nesne verip de “Al takın.” demesi gibi meccanen (karşılıksız) temlike delalet (işaret) eden ta’birler dahi hibeyi icabdır.*” Bu madde hükmüne göre eşe hibe -madde metninde küpe örnek verilmiştir- elden bağışlama yoluyla yapılabilir. Bu şekilde yapılan bir hibe ile kadın eş kendisine verilen süs eşyalarına malik olmaktadır. Bu doğrultuda, mahkemeler önünde düğün takıları ile ilgili kayıtlarda kadına ait olan kıymetli eşyaların kocasına kendisi tarafından hibe edildiği anlaşılmaktadır.⁵⁶ Tekrar etmek gerekir ki, evlilik devam ederken bu ziynetler kocaya hibe edilmişse artık iadesi istenemez.⁵⁷

Mahkemesi 172 Numaralı Sicil (H. 1257-1258 / M. 1841-1842). cilt: 96, sayfa: 348, Hüküm no: 303, Orijinal metin no: [111-2].

⁵¹ Mustafa Fevzi Efendi, *Mecelle-i Ahkam-ı Adliye Kitab’ul Hibe Şerhi* (Matbaa-i Hukukiye 1328) 143-144.

⁵² Mustafa Fevzi Efendi (n 1) 144, Ali Haydar Efendi, *Dürrer’ul Hükkam* (Şirket-i Mertebiye Matbaası 1319) 230.

⁵³ Madde aynen şöyledir: “*Mevhubun leh kabz ile mevhuba malik olur.*”

⁵⁴ Ali Haydar Efendi (n 1) 230.

⁵⁵ Ali Haydar Efendi (n 2) 236.

⁵⁶ Eyüp Mahkemesi’ne ait 12 Temmuz 1877 (H.01.07.1294) tarihli bir kayıt için bkz. COA, TS.MA.e, 1280-84

⁵⁷ Mecelle’nin bu husustaki 867.maddesi aynen şöyledir: “*Zevc (koca) ile zevceden (karıdan) biri, beynlerinde (aralarında) zevciyyet (evlilik) kaim iken (devam ediyorken) bir şey hibe ve teslim ettikten sonra artık andan (ondan) rücu’ edemez.*”

1917 yılında Osmanlı Devleti’nde Hukuk-u Aile Kararnamesi kabul edilmiştir. Bu düzenlemede mal rejimi ve düğün takıları ile ilgili açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla beraber, 80-91. maddeler arasında mehir konusu düzenlenmiş ve 89. maddede açıkça mehrin nikahlanan kadının malı olduğu vurgulanmıştır. Burada mehrin düğün sırasında damat veya damadın ailesi tarafından geline takı olarak takılması durumunda öncelikle mehir olmasından dolayı kadına ait olduğunu belirtmekle yetinilmiştir.

Mecelle Hanefî mezhebindeki fetvaya esas içtihadı uygun olarak bir düzenleme yapmış; bu dönemdeki uygulama da İslam hukukunda öngörüldüğü şekilde devam etmiştir. Mecelle sistematığı ve mahkeme kayıtlarından hareketle, düğün takılarının “hibe” kapsamında değerlendirildiği, kazandırma yapılan eşin malların mülkiyetini kazandığı ve dava konusu olduğunda bu eşin mülkiyet hakkının korunduğu söylenebilir. Düzenlemede geçen “*hitân*” kelimesi erkek çocukların sünnet ettirilmesi anlamına gelmekte olup, takı verilen merasimlerde verilen bu mallar aynı maddede hüküm altına alınmıştır. Güncel uygulamada da çocuklara geleneksel törenlerde (diş buğdayı vb.) getirilen küçük altınların boşanma sonrası çoğu kez kadının kendi ziynet eşyalarıyla birlikte erkekten talep edilmekle hükmün bu şekilde düzenlenmesi yerinde olmuştur.

IV. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK HUKUKUNDA DÜĞÜN TAKILARININ AİDİYETİ

Bu başlık altında Türkiye Cumhuriyeti döneminde 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun yürürlük tarihlerine göre düğün takılarının hukuki mahiyeti ve aidiyeti konusu iki kısım olarak incelenmiştir.

A. 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi ve 818 Sayılı Borçlar Kanunu Yürürlüğe Girdikten Sonraki Hukuki Durum

4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi (MK) ile Mecelle yürürlükten kaldırılmıştır.⁵⁸ Kanun’un 186-190. maddeleri arasında düzenlenen mal ayrılığı rejimi, 170. madde uyarınca, eşler sözleşmeyle başka bir rejim seçmedikleri takdirde geçerli olacak rejimdi.⁵⁹ 186. madde hükmüne göre, kadın veya kocanın şahsına ait olan eşyalar onun kişisel malı olup, bir boşanma durumunda herkes kendi malını alabilirken, mallar değişmişse yerine geçen mallar geri alınmaktaydı.⁶⁰ Bu durumda, düğünde kadına getirilen eşyalar kadına, erkeğe takılan takılar ise erkeğe ait olmaktaydı. Yani, fiiliyatta yeni kanunun kabulü ile

⁵⁸ 4 Nisan 1926 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan Türk Kanunu Medenisi’nin Osmanlı Türkçesi ile olan metni için bkz. Tevfik Ulvi, *Kanunu Medenide İlk Tedkik: Türk Kanun-u Medenisi* (Maarif Kütüphanesi 1926).

⁵⁹ Andreas Schwarz, *Aile Hukuku I* (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1946) 175.

⁶⁰ Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1979) 296.

eskiye nazaran fazla bir değişiklik olmamıştır.⁶¹ Bu şekilde, ziynet eşyalarında bir eksiklik varsa diğer şahsi mallar gibi bunların koca tarafından ödenmesi gerekirdi.⁶² Bu dönemde Velidedeoğlu tarafından takı takmanın bir örf ve âdet olduğu, örf adet hukuku kuralı olmadığı görüşü öne sürülmüştür.⁶³ Yazara göre, düğünlerde takı takmanın tekrarlanma ve mecburiyet inancı unsurlarını taşımasına karşın, bu geleneğe uymamanın hukuken bir yaptırımını bulunmamaktadır.

Ziynet eşyaları hakkında bu dönemde hukuk geleneğinin de etkisiyle çoğunlukla bağışlama sözleşmesi kapsamında açıklamalar yapılmıştır. Tunçomağ, Battal ve Feyzioğlu'na göre, düğün takıları elden verildiğinden, elden bağışlama sayılır. Bu bakımdan bahşiş ve hediyelerin, ahlâki bir ödevin yerine getirilmesi kapsamında değerlendirilmemesi gerekir. Ayrıca MK'nın 507/3. maddesine göre, âdet üzere verilen hediyeler haricinde, bağışlayanın vefatından önceki bir yıl içinde yapılmış bağışlamaların tenkis ve iade dışında tutulması, bunların bağışlama sayılmasını zorunlu kılar.⁶⁴ Bizim de katıldığımız bu görüş bağışlamanın yapısını ve ülke geleneklerini dikkate almaktadır. Bu dönemde doktrinde ifade edilen diğer görüşe göre, mutat hediyelerin verilmesi eksik bir borcun yerine getirilmesi vasfındadır.⁶⁵ Edimin amacı, bağışlama kastı olmayıp, ahlaki bir ödevin yerine getirilmesidir. Bu yüzden, âdet üzere verilen hediyeler, görgü kuralının yerine getirilmesi kabul edilip, her durumda bunlar bağışlama sayılmaz.⁶⁶

Yukarıda aktarıldığı üzere, MK ve BK'da düğün takısının aidiyetine ilişkin açık bir özel hüküm bulunmadığından, doktrinde taşınır eşya hükümlerinden hareketle yorumlar yapıldığı gibi hibe akdinin özellikleri dikkate alınarak farklı görüşler öne sürülmüştür. Düğün takılarının veriliş amacı, niteliği ve aidiyeti konusunda doktrinde farklı hatta birbirine zıt görüşler bulunması mevzuatta net bir açıklama yer almadığını göstermektedir. MK'nın 1. maddesindeki "örf ve âdet" ibaresi ve güven kuralıyla ilgili açıklamalar dikkate alındığında kural içi boşluğun doldurulmasında örf ve âdet kurallarından faydalanmak mümkündür.⁶⁷

⁶¹ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku*, 2 (İstanbul Matbaacılık 1949) 132. İsviçre Medeni Kanunu'ndan iktibas edilen Medeni Kanun'un, "mal birliğini" yasal mal rejimi olarak kabul eden kaynak kanunun aksine "mal ayrılığı rejimi"ni kabul etmesi sosyolojik gerçeklere daha uygun bir iş olmuştur. Aynı görüşte bkz. Velidedeoğlu (n 1) 140.

⁶² Esat Arsebük, *Medeni Hukuk*, 2 (Recep Ulusoğlu Basımevi 1940) 799.

⁶³ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku* (1948) 49.

⁶⁴ Ahmet Battal, *Hukukun Temel Kavramları* (2001) 4; Tunçomağ (n 1) 411; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku* (1980) 342.

⁶⁵ Nafiz Erdem, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi ve Davaları* (1988) 340; Taceddin Atasay, *Borçlar Hukuku* (1956) 47.

⁶⁶ İbrahim Belen, *Şartlı ve Mükellefiyetli Bağışlama* (2005) 36.

⁶⁷ Demet Özdamar, 'Avrupa Sözleşmeler Hukuku'nda ve Türk Borçlar Hukuku'nda Örf ve Âdetler ile Teamül ve Uygulamaların Yeri' *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (2017) 19 (3) 126.

Hibe akdi BK'da 234-247. maddeler arasında düzenlenmiştir. Kanun 237. maddesinde elden hibeyi düzenlemiş ve vahibin (bağışlayanın) hibe konusu şeyi mevhubun lehe (bağışlanan kişi) teslimi ile elden hibenin tamamlanacağını açıklamıştır. Bağışlamada bağışlanan bir mal ve bağışlama anlaşması arandığından, düğünde elden bağışlanan ziynet eşyasının karşılıksız olarak bağışlananın mülkiyetine geçmesi hususunda birbirine uygun ve karşılıklı iradelerin dışı vurulması lazımdır. Düğüne gelenlerin gelin ve damada iyi dilek temennileri ile birlikte takı takmaları hâlin gereğinden burada taraflar arasında bir elden bağışlama yapıldığını göstermektedir.⁶⁸ Dolayısıyla düğünde kadına kocanın akrabaları tarafından bir ziynet eşyası takılmışsa, elden bağışlama yapılmış olur.

Borçlandırıcı bir akit olarak hibede, hibe konusunu teslim etmek ve kabul etmek hususunda bir irade uyuşması gereklidir. Genellikle takılar evlenme sırasında çiftlere teslim edilmektedir. Sözleşmenin yorumlanmasında tarafların iradesine mi, yoksa beyanlarına mı üstünlük tanınacağı bu dönemde tartışılmıştır. Esasen bu konuda üç temel görüş bulunmaktadır. Bunlar; irade kuralı, beyan kuralı ve güven kuralıdır.⁶⁹ Beyan kuralını esas alan ferdiyetçi görüşe göre; bir irade beyanı, sadece o beyan sahibinin düşüncesindeki iradesine uygun düşerse hukuki değere sahip olur. Beyan kuralını esas alan ikinci görüşe göre, hukuken mühim olan irade değil, beyandır. Beyan ile irade arasındaki uyumsuzluklardan kaynaklanan sorunlar, beraberinde tartışmaları getirmiş ve “güven kuralı” ismi verilen görüş ortaya çıkmıştır.⁷⁰ Bu kurala göre, bir irade beyanına muhatap olan kişi, bu beyanı; dürüst ve makul bir insanın verebileceği anlamıyla değerlendirir. Muhatap, objektif olarak dışı vurulan irade beyanını; işin vasfı, toplumsal gelenek ve ilişkiler, beyan sahibi ile arasındaki ilişkiye göre “şahsileştirmelidir.” Burada kişi MK'nın 2. maddesi gereği, kendisine yöneltilen iradeyi, objektif iyiniyet kurallarına uygun olarak anlamlandırmalıdır. Açıklanan bu görüşlerden “güven kuralı”, önce muhatabın, sonrasında beyan sahibinin çıkarlarını koruduğundan bu dönemde ve günümüzde genel kabul görmüştür.⁷¹ Yargıtay'ın önceleri irade kuralının esas alınması gerektiğine dair kararları varken⁷² daha sonra “güven kuralı” doğrultusunda kararlar vermiştir.⁷³

⁶⁸ Kenan Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*, 2 (1977) 385; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku, Hususî Kısım, Akdin Muhtelif Nevileri*, 1 (1970) 239.

⁶⁹ Belen (n 1) 34.

⁷⁰ Turhan Esener, ‘Sözleşmelerin İnikatında İtimat Prensibinin Ehemmiyeti’ *Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi* (1952) 1 (3/4) 169.

⁷¹ Necip Kocayusufoğlu, *Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı* (Garanti Matbaası 1968) 17; Feyzioğlu (n 1) 50-51.

⁷² Örn. Bkz. YHGK'nun 22.10.1952 tarih- 4/88 Esas 144 Karar sayılı ilamı (Kazancı Bilişim İçtihat Bankası (KBİB))

⁷³ Örn. Bkz. YHGK'nun 05.10.1960 tarih ve 4/56 E, 248 K. ve 03.04.1963 gün 2/93 E, 29 Kararları. “Evlenme sırasında davalılar tarafından davacı gelinlerine verilen takılar, bağış niteliğindedir. Davamız evlenirken kendisine geleneklere göre, hediye vermek yükümlülüğünde olan davalıların

Bu dönemde, yerel mahkemelerce ziynet alacaklarının eşya alacağı davası olarak görüldüğü anlaşılmıştır. Birçok defa, boşanma davasından ayrı olarak veya boşanma davası kesinleştikten sonra ziynetlerin de konu edildiği eşya alacağı davaları açılmıştır. Bu davalarda; ziynet eşyalarının kadına ait olduğu belirtilerek, aynen iadesine kararlar verildiği, aynen iadesi mümkün olmadığı takdirde bedellerinin dava tarihinden itibaren kanuni faiziyle ödenmesine karar verilmiştir.⁷⁴

Bu dönemdeki Yargıtay içtihatlarında konunun ele alınması ise şu şekilde olmuştur: Yargıtay, verdiği bir kararında hibe karinesine dayanan karının ziynetlerin maliki sayılacağını, onun iddiasını çürütmek için kocanın delil getirmesi gerektiğini, delili yoksa karısına yemin teklif edebileceğini belirtmiştir.⁷⁵ Yine, düğün sırasında koca tarafından kadına takılan hulliyyat (ziynet eşyası)ın da kadına hibe edilmiş sayıldığı görüşünde olmuştur.⁷⁶ Bu dönemde doktrinde de kadına mahsus ve bir yatırım oluşturmayan ziynetlerin koca tarafından satın alındığına ilişkin makbuzların kocanın mülkiyetini ispata elverişli olmadığı görüşü öne sürülmüştür.⁷⁷ Görüldüğü gibi Yargıtay, düğün takısını hibe akdi kapsamında ele almış, kazandırmayı bağışlama sebebine dayanarak açıklamıştır.

Yargıtay, bazı ziynet davalarında hâkim olan örfe göre karar verilmesi gerektiğine de bazı kararlarında işaret etmiştir. Örneğin tarafların oturdukları yerde, “*düğünde kim tarafından hediye edilmiş olursa olsun, takılan ziynet eşyasının geline ait olduğunu kabule elverişli ve herkes tarafından uyulan, istikrarlı bir örf ve âdet varsa, kadını hukuki hamil kabul etmek gerektiği*” yönünde verdiği kararları bulunmaktadır.⁷⁸ 743 sayılı Kanunun 1. maddesi gereği hâkim, kanunda hüküm bulunmayan durumlarda örf ve âdet kuralları uyarınca hüküm verebilir-

ekli beyanlarını gerçek irade olarak kabul etmesi doğruluk ve güven kurallarına uygun bir davranıştır. Bu davranışı doğuran gelenek ve davalılar ile davacılar arasındaki ilişki davacıda; takıların, kendisine düğün sırasında hediye-bağış olarak verilmiş olduğu yolunda bir güven yaratmıştır. İşte davacıda yaratılan bu güven, hukukça korunmaya değer niteliktedir; bu nedenle, dava konusu takıların ona ait olduğu ve davalılar tarafından haksız olarak el konulduğu kabul edilmelidir. O hâlde mahkemenin, Türk pozitif hukukunda genel kabul görmüş kuralları (güven nazariyesi) gözetmeden yalnız soyut iradeyi esas alması usul ve yasaya aykırıdır.” Yargıtay 4. HD’nin. E. 1984/7125, K. 1984/8253, 08.11.1984 tarihli ilamından, (KBİB)

⁷⁴ Görev yapmakta olduğumuz Bozüyük Adliyesi’nde 1. Asliye Hukuk Mahkemesi’nin arşivinde yaptığımız taramada 1963 yılından bugüne ziynet davalarında kararların bu şekilde verildiğini tespit ettik. Örneğin Bozüyük (1.) Asliye Hukuk Mahkemesi’nin 1971/256 E., 1972/355 K., 11.12.1972 tarihli, 1963/54 E., 1964/58 K., 12.03.1964 tarihli ve 1963/256 E., 1964/173 K., 15/06/1964 tarihli kararları bu şekildedir. Günümüzde de birçok ziynet davası UYAP sistemi üzerinden “kişisel eşyanın iadesi” davası şeklinde açılmaktadır.

⁷⁵ Örn. Bkz. Yargıtay 2. HD’nin, E. 3606, K. 5176, 17.12.1943 tarihli ilamı. Aktaran: Halit Kömürçüoğlu ve Hilmi Ergüney, *Şahıs, Aile ve Miras Hukuku* (Güney Matbaacılık 1951) 276- 277.

⁷⁶ Bkz. Yargıtay 2. HD’nin, E. 3939, K. 5940, 05.12.1950 tarihli ilamı, Kömürçüoğlu ve Ergüney (n 1) 273.

⁷⁷ Kömürçüoğlu ve Ergüney (n 2) 275.

⁷⁸ Bkz. 2. HD’nin. E. 1995/10121, K. 1995/11061, 26.10.1995 tarihli ilamı, www.sinerjimevzuat.com.tr.

mektedir.⁷⁹ Yazılı olmayan kaynak niteliğinde olan örf ve âdet beşeri ilişkilerin değerlendirilmesinde ciddi rol oynamaktadır. Özellikle, menkul malda onu bulunduranın malı sayılması şeklindeki zilyetlik karinesinin aksi her türlü delil ile ispatlanabilmektedir. Bu doğrultuda yöresel örf ve âdet tespit edildikten sonra karar verilmesi gerektiği yönündeki bu içtihat hukuki güvenlik bakımından bilhassa önemlidir.

Düğün takılarının niteliği ve aidiyeti konusunda yapılan açıklamalardan sonra bunların geri istenmesi konusuna da kısaca değinmek yerinde olacaktır. BK'nın 224/2. maddesine göre, kendisine bağış yapılan kişi bağışlayana ve ailesine karşı yükümlü olduğu görevleri önemli şekilde yerine getirmez veya aykırı davranışta bulunur ise bağışlayan verdiğini geri alabilir. Bu dönemde Yargıtay'a göre, evlenmeden önce kadına verilen şeyler; evlenmenin olacağı inancıyla kadına verilip ona bağışlanmış sayıldığından şartları gerçekleşmedikçe bunlar geri istenemez.⁸⁰ Evlilik gerçekleştikten sonra dönme için birtakım sınırlı sebepler vardır. Örneğin; karının zinası, koca açısından dönme nedenidir.⁸¹ Yine, kadının aile birliğine ve eşine karşı görevlerini ağır bir şekilde yerine getirmemesi, örneğin ortak hayata yaşanmaması bağıştan dönme sebebi oluşturur.⁸² Ancak kadının kocanın evini terk etmesi rücu sebebi değildir.⁸³ Bağışlayanın bu bent uyarınca rücu hakkını kullanabilmesi için bağışlanan yükümlülüklerini kusurlu olarak, ağır veya mühim surette ihlâl etmelidir. Basit olayları rücu kabul etmenin bağıştan faydalanan kişiyi sürekli bir baskı altında tutacağı Yargıtay kararlarında vurgulanmıştır.⁸⁴ Bağıştan rücu sebebinin, bağıştan sonra meydana gelmesi gerekir.⁸⁵

⁷⁹ 4721 sayılı TMK'nın 1.maddesinden farklı olarak 743 sayılı Medeni Kanun'da "örf ve âdet hukuku" yerine "örf ve âdet" tabiri kullanılmıştır. Kaynak İsviçre Medeni Kanunu'nun "örf ve âdet hukuku" olarak geçen ifadeye karşılık hukuk tecrübesi -Mecelle'nin 36. maddesinde de "*Âdet muhakkemdir.*" hükmü yer almaktadır- dikkate alınarak bu tercihin yapıldığını söylemek mümkündür.

⁸⁰ Bkz. 2. HD'nin E.1985/1157, K.1985/3005, 01.14.1985 tarihli kararı (KBİB)

⁸¹ Tunçomağ (n 2) 423.

⁸² Bkz. 2. HD'nin, E. 1976/51, K. 1976/273, 19.01.1976 tarihli kararı. Aynı yöndeki diğer kararlar için bkz. 2. HD'nin E. 1975/781, K. 1975/827, 27.01.1975 tarihli ilamı; YHGK, E. 1964/10, K. 1964/155, 26.02.1964 tarihli ilamı, (Tunçomağ (n 3) 425-429.

⁸³ Bkz. 2. HD'nin, E. 1950/3939, K. 1950/5940 sayılı ve 05.12.1950 tarihli ilamı. Kömürcüoğlu -Ergüney (n 3) 273.

⁸⁴ Bkz. 2. HD'nin, E. 1973/7352, K. 1973/151, 12.01.1973 tarihli; 2. HD., E. 1975/9323, K. 1975/9539, 22.12.1975 tarihli; 2. HD, E. 1977/2437, K. 1977/3877, T. 09.05.1977 tarihli, 1.HD, E. 1981/8566, K. 1981/8841, T. 02.07.1981 tarihli; 1. HD., , E. 1994/10102, K. 1994/12611, 17.10.1994 tarihli ilamları. (KBİB)

⁸⁵ Yargıtay bir dosyada evlendikten sonra bakire olmadığı anlaşılan kadına verilen ziynet eşyalarının bağıştan rücu sebebine dayanılarak verilmemesi hususunda, olayın evlenme ve bağıştan önce olduğunu bu nedenle rücu hakkı bulunmadığına karar vermiştir. Bkz. 2. HD'nin, E.3506, K.3880, 10/5/1979 tarihli ilamı, aktaran: Nizamettin Aktay, 'Nişanlanmanın Sona Ermesi Hâlinde Verilen Hediye'nin İadesi' *Adalet Dergisi* (1983) 2, 380.

İhlâlin önemli veya ağır olup olmadığının takdiri, hâkime aittir.⁸⁶ Davaya esas olan somut olayların özellikleri dikkate alınarak ihlalin ağırlığı değerlendirilecektir. “Aile” deyiminin salt çekirdek aileyi kapsayacak şekilde dar yorumlanmadığı, duruma göre ana-baba, kardeş, çocuklar, dede veya teyze, amca kayın hısımlar gibi akrabaların da bu kavrama dâhil olduğu açıklanmıştır.⁸⁷ Uygulamada bağışlananın, bağışlayan ve ailesine ağır hakaretlerde bulunması da rücu sebebi sayılmıştır.⁸⁸ Bununla beraber, eşlerin salt boşanması, bu bent uyarınca bağışlayana dönme hakkı vermez; fakat boşanma aile hukukundan doğan yükümlülüklerin ağır ihlalden kaynaklı olarak (örneğin zina nedeniyle) gerçekleşmişse, bu takdirde bağışlamadan dönülebilir. Yargıtay içtihatları da bu yönde olmuştur.⁸⁹ Yargıtay bir kararında kusuru sonucu boşanan eşin kendisine bağışta bulunan kayınbabasının ailesi için kanunen yükümlü olduğu vazifelere önemli şekilde uymama durumunda bu bağıştan dönülebileceğine hükmetmiştir.⁹⁰ Diğer yandan Yargıtay, bağışlayanın, bağışlananın aile ödevlerine önemli derecede aykırı davranmasına (örneğin eve dönmemesine) kendi kusurlu hareketleriyle sebebiyet vermişse rücu hakkını kullanamayacağına karar vermiştir.⁹¹ Anlaşıldığı kadarıyla Yargıtay, Mecelle’deki hibeden rücu engeli olan evlilik hususuna benzer şekilde, BK hükümlerini dikkate alarak içtihatlar geliştirmiştir.

Bu dönemdeki Yargıtay içtihatlarına göre, ziynet alacağı davası, genellikle diğer eş aleyhine açılmakla birlikte, şartları varsa üçüncü kişilere karşı da açılabilir. Bunun için; Yargıtay tarafından üçüncü kişinin karı-koca ile birlikte oturması, bu kişinin dava konusu ziynet eşyaları hakkında muaraza çıkarması ve bu kişinin ziynet eşyalarını aldığına ilişkin iddia bulunması şeklinde üç şartın varlığı aranmıştır.⁹² Bu davalarda ispat yükünün ziyneti talep eden eşte olduğu, tek başına video kasetinin ziynetlerin düğün esnasında kendisine hediye olarak takıldığı

⁸⁶ Bkz. YHGK, E. 1962/2-103, K. 1962/67, 10.10.1962 tarihli ilamı, Tunçomağ (n 4) 420.

⁸⁷ Bkz. 1. HD’nin E. 1987/10026, K. 1987/12868, 24.12.1987 tarihli ilamı. Yargıtayca somut olaya göre gelin ve torunlar da bu kavrama dahil edilmiştir. Bu yöndeki kararlar için bkz. 3. HD, E. 1957/6391, K. 1957/5435, 10.10.1957 tarihli ilamı ve 1. HD, E. 1987/10026, K.1987/12868, 24.12.1987 tarihli ilamı, <http://www.legeshukuk.com>.

⁸⁸ Bkz. 1.HD, E. 1962/9380, K. 1962/1813, 13.03.1962 tarihli ilamı (KBİB)

⁸⁹ “Kocanın başka bir kadınla meşru olmayan” bir ilişki kurması, bağışlamadan dönme nedeni sayılmak gerekir...” Bkz. 1. HD, E. 1952/6821, K. 1952/3767, 07.10.1952 tarihli ve 2.HD, E. 1951/5942, K. 1951/141, 06.01.1951 tarihli ilamları (KBİB).

⁹⁰ Bkz. YHGK, E. 1996/2-748, K. 1997/74, 19.02.1997 tarihli ilamı, www.sinerjimevzuat.com.tr.

⁹¹ “...Davacının, düğün merasiminde davalıya takılan altınları iadesi istemi, Borçlar Kanunu’nun 244/2. maddesinde yer alan rücu sebebine dayanmaktadır. Kocanın birlikte kusuru, karının yasaya göre yükümlü bulunduğu aile ödevlerine önemli olarak aykırı davranmasına sebebiyet verirse, böyle bir durumda koca artık bağışlamadan geri dönme hakkını kullanamaz.” (YHGK’ nun 30.9.1964 tarihli E.1027/D.2 K.201 sayılı bir kararından, KBİB)

⁹² Bkz. 2. HD’nin 14.12.2000 tarihli, E. 15385, K. 15877 ve. 01.12.1995 tarihli, E. 12254 K. 13097 sayılı ilamları, Ömer Uğur Gençcan, *Ziynet ve Eşya Alacağı Davaları* (Yetkin Yayınları 2023) 319- 320.

ispata elverişli olmadığı konusunda Yargıtay'ın kararları bulunmaktadır.⁹³ Kayın hisımları tarafından düğün sonrası ziynetlere el konulması durumunda da ilgili eşin ziynetleri talep hakkı vardır.⁹⁴

Bu kısımda şu açıklamayı da yapmak gerekir: 743 sayılı MK ve 818 sayılı Borçlar Kanunu (BK) İsviçre'den resepsiyon yoluyla alınmıştır. İsviçre düğün geleneklerinde geline düğünde simgesel nitelikte hediyeler verilmekte olup, Türk âdetlerindeki gibi yüksek değerli takılar takılması söz konusu değildir.⁹⁵ Bu sebeple, İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu'nda düğün takısıyla ilgili özel bir hüküm bulunmaması tabiidir. Kanunlar aynen iktibas edildiğinden Yargıtay buradaki kural içi boşluğu eski hukukumuz ve toplumun örf ve âdetlerini dikkate alarak doldurmaya çalışmıştır.

B. 4721 Sayılı TMK Yürürlüğe Girdikten Sonraki Hukuki Durum

4721 sayılı TMK 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Edinilmiş mallara katılma rejimini yasal mal rejimi olarak kabul eden TMK'da ziynet eşyalarının ve düğün takılarının hangi eşe ait olduğuna ilişkin açık bir özel hüküm yoktur. Bununla birlikte, TMK. md. 220, b. 1 gereğince, erkeğe özgü takıların erkeğin, kadına özgü takıların ise onun kişisel malı sayılarak mülkiyetinde bulunduğu sonucuna varılmaktadır.⁹⁶ Cinse özgü olup olmamalarından bağımsız olarak eşlere mal rejiminin başlangıcında verilen ziynet eşyası ve diğer takıların tamamı, kazandırma yapılan eşin kişisel malları arasında yer alır (TMK md.220/ b. 2).⁹⁷ Kanun gereği kişisel mallar; tasfiyeye konu edilemez, tespiti aile mahkemesinde yapılır ve kişisel kullanıma özgülenmesi bulunmayan şeyler kişisel mal sayılmaz.⁹⁸ Edinilmiş mallara katılma rejiminde, mal rejimi sözleşmesiyle kişisel malların edinilmiş mal sayılması ya da bunun tam aksinin kararlaştırılması mümkün olmayıp, kişisel mal vasfında olan ziynet eşyaları ve diğer takılar, eşler arasında yapılan bir mal rejimi sözleşmesi ile edinilmiş mal olarak kabul edilemez (TMK m. 220). Evlilik sözleşmesinden sonra verilen hediyeler hangi eşe verilmişse onun kişisel malı olur. Bununla beraber; eşlerden birine verildiği hâlde, hediyeenin hangi eşe verildiği tespit edilemiyorsa veya her ikisine birlikte

⁹³ Bkz. 2. HD'nin 23.02.1993 tarihli, E. 274 K. 1697 tarihli ilamı, Gençcan, (n 1) 72. Bu durumda eşyanın kendisinde bulunmadığını davacının ispatlaması gerekmektedir. Bkz. YHGK. 07.06.1974 tarihli, E. 1972 K. 84 sayılı ve 2. HD'nin 6.6.1983 tarihli, E. 4936 K. 5076 sayılı ilamları, Gençcan (n 2) 85.

⁹⁴ Bkz. YHGK'nun 08.11.1995 tarih, E. 2-689 K. 931 sayılı ilamı, Gençcan (n 3) 137.

⁹⁵ https://www.swissinfo.ch/eng/society/unroyal_how-to-marry-like-a-swiss-commoner/44121860, <https://relocation-genevoise.ch/en/blog/swiss-wedding-traditions> e.t: 25.04.2026

⁹⁶ Nazan Moroğlu, *Medeni Kanun'da Mal Rejimleri* (2002) 26; Süleyman Yılmaz, *Medeni Hukuk, Cilt III, Aile Hukuku* (Yetkin Yayınları 2025) 363.

⁹⁷ Ahmet Kılıçoğlu, *Aile Hukuku* (Yetkin Yayınları 2025) 279; Mustafa Dural, Tufan Öğüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku, Cilt III: Aile Hukuku* (2025) 240; Yılmaz (n 1) 367.

⁹⁸ Ömer Uğur Gençcan, *Mal Rejimleri Hukuku* (Yetkin Yayınları 2023) 337-340.

bağışlanma amacı varsa, eşler bağışlama konusu üzerinde paylı mülkiyet hakkına sahiplerdir. (TMK. m. 222/II)

Düğünlerde çiftlere getirilen takıların hediye mi yoksa ahlaki ödev mi olduğu konusu bu dönemde de doktrinde tartışılmıştır. Kulaklı, gelenek gereği verilen ziynet eşyalarının nedeninin “*causa donandi*” değil, “*causa credendi*” olduğu, bu nedenle gelin ve damada, daha önce verilenlerin iadesi amacıyla veya şimdi takılanların ileride kendilerine düğün yaptıklarında iade edileceği umularak ziynet eşyası verildiği görüşündedir.⁹⁹ Vardar Hamamcıoğlu olağan hediye verilmesinin ahlaki ödev ve görgü kurallarına dayandığını, bu nedenle eksik borç vasfı taşıdığını ve bağışlama olamayacağını ifade etmiştir.¹⁰⁰ Kılıçoğlu düğünlerde verilen hediyelerin bağışlama niteliğinde olmadığı görüşündedir.¹⁰¹ Çoğunluk görüşüne göre ise takılar bağışlama iradesi bulunduğu bağışlanmış mal olarak kabul edilir.¹⁰²

Düğün takıları Yargıtay uygulaması ve doktrindeki bazı yazarlarca elden bağışlama olarak değerlendirildiğinden Türk Borçlar Kanunu (TBK) kapsamında bağışlama sözleşmesine değinmek gerekmektedir. Bağışlama sözleşmesi TBK m. 285-298 arasında düzenlenmiştir. Kanun, BK gibi ahlaki görevin yerine getirilmesini bağışlama saymamıştır (TBK m. 285/III). Çünkü böyle durumlarda muameleyi yapan bağışlama sebebiyle değil ifa sebebiyle (*causa solvendi*) hareket etmektedir.¹⁰³ Bağışlama sözleşmesinde kazandırıcı işlem, karşılıksız olma ve anlaşma öğeleri bulunmaktadır.¹⁰⁴ Bağışlayanın bağışlama kastına sahip olması ve bağışlananın da bağışlayanın bağışlama kastını bilmesi gerekir. Bu nedenle, bir düğünde kendisine ziynet eşyası takılan ve bunu takan taraflar arasında, bağışlama sebebi ve kastı üzerinde anlaşma bulunması gerekli olup, böyle bir anlaşma da bağışlayan ile kendisine ziynet bağışlanan kimse arasında tesis edilebilir.¹⁰⁵

TBK m. 289 uyarınca bağışlama “elden bağışlama” şeklinde de yapılabilir. Bu sözleşmede bağışlama konusu mal sözleşmenin yapıldığı anda bağışlanana devredilmektedir.¹⁰⁶ Elden bağışlamaya yalnızca kişisel haklar ve

⁹⁹ Emrah Kulaklı, ‘Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi’ *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* (2019) 25 (1) 269. İlk kısımda aktarılan İbn Âbidin’in tespitleri de aynı yöndedir. Bkz. dn. 45.

¹⁰⁰ Gülşah Vardar Hamamcıoğlu, *Bağışlama Sözleşmesi* (Adalet Yayınevi 2016) 102.

¹⁰¹ Ahmet Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Turhan Kitabevi 2024) 195.

¹⁰² Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 1 (2012) 245. Fahrettin Aral ve Hasan Ayrancı, *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri* (2012) 189; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (2018) 282, Cevdet Yavuz, Faruk Acar ve Burak Özen, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Beta Yayınları 2021) 219, Mehmet Akçaal, ‘Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi’ *ERÜHFD* (2019) XIV (2) 274.

¹⁰³ Yavuz, Acar ve Özen, (n 1) 219.

¹⁰⁴ Murat Aydoğdu ve Nalan Kahveci, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (Adalet Yayınevi 2021) 339; Kılıçoğlu, 2024 (n 2) 196-198.

¹⁰⁵ Gümüş, 2012 (n 1), c. 1, 245; Aral, Ayrancı, (n 1) 189; Eren, (n 1) 282.

¹⁰⁶ Kılıçoğlu, 2024 (n 3) 202.

taşınır konu olabilir.¹⁰⁷ Bununla beraber, elden bağışlamada aynı akit ve zilyetliğin naklinin ifa sebebine değil, bağışlama sebebine dayandığı ve soyut bir tasarruf sözleşmesi bulunduğu bazı yazarlarca savunulmaktadır.¹⁰⁸ TMK m. 985 uyarınca “*Taşınırın zilyedi onun maliki sayılır*”. Buna göre, bir kişi zilyet olduğu mal üzerinde mülkiyet hakkını haiz olduğunu iddia ediyorsa, onun malik olduğu karine olarak kabul edilir.¹⁰⁹ Bu taşınırın zilyedi, kendisine karşı açılan davalarda üstün olan mülkiyet hakkına sahip olduğu karinesine dayanabilir (TMK m. 987/I). Bağışlamaya konu olan ziynet eşyaları taşınır bir eşya olarak bağışlanan kişinin malı olur ve karine de zilyedin bu malların maliki olduğu yönündedir.

Bağışlamadan belirli hâllerde dönmek mümkündür. Bağışlanan, bağışlayana veya onun ailesinden bir kimseye karşı kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranması hâlinde bağışlamadan geri dönülebilmektedir. (TBK m. 295/2) bağışlayan bu boşanma sebeplerinin varlığına rağmen eşini affetmişse ve boşanma davasından vazgeçmişse, bu durumda artık bağışlamadan dönemeyeceği de kararlarda belirtilmektedir.¹¹⁰

C. TMK Yürürlüğe Girdikten Sonra Yargıtayın Düşün Takıları Konusundaki İçtihatları ve Değerlendirilmesi

2002 sonrası dönemde Yargıtay’ın ilgili dairelerinin konu hakkında verdiği birçok farklı karar bulunmaktadır. Nişan ve düşün törenlerinde takılan takıların bağışlanmış olduğu bu dönemde Yargıtay tarafından genel olarak kabul edilmiştir. Aşağıda dört farklı dairenin verdiği kararlar kronolojik bir şekilde aktarılmış ve değerlendirilmiştir. Bu içtihatları takiben Yargıtay’ın güncel içtihadı da ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

1. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin İçtihatları

2006 yılında verilen bir kararda Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (HD), düşün sırasında kocaya hediye olarak takılan ziynetlerin kocaya ait olduğu, bunların kadına bağışlandığının ispatlanması gerektiğine vurgu yapmıştır.¹¹¹ 2007 yılındaki bir kararda yine, kadına takıldığı ispat edilen takıların kadına ait olduğu, kocaya takılan erkek künyesinin kocaya ait olması gerektiğine hükmetmiştir.¹¹²

2.HD, 2008 yılına ait bir kararında düşünde karı-kocaya takılan altın ve paraların yarısının iadesi talebine karşılık; taraflardan kime ne miktarda takı takıldığı-

¹⁰⁷ Aydoğdu ve Kahveci (n 2) 346.

¹⁰⁸ Mustafa Alper Gümüş, *İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu, Özel Borç İlişkileri*, 2 (Vedat Kitapçılık 2018) 1507-1508. Yazara göre düşünlerde yapılan düşük değerli bağışlamalar teknik anlamda bir bağışlama olmayıp, hatır ilişkisine dayalı ivazsız kazandırma ibarettir. Bkz. Gümüş (n 1) 1513.

¹⁰⁹ Gökhan Antalya ve Murat Topuz, *Eşya Hukuku*, 4 (Seçkin Yayıncılık 2021) 362.

¹¹⁰ Eren (n 2) 323.

¹¹¹ Bkz. 2. HD., E. 10209, K.18598, 28.12.2006 tarihli ilamı, Gençcan (n 4) 8.

¹¹² Bkz. 2. HD., E. 2006/21021, K. 2007/101, 22.01.2007 tarihli ilamı (KBİB)

nın tespitinin gerektiğine karar vermiştir.¹¹³ 2009 yılında da kadına takılan takılar yönünden kabul kararı verilmesi gerektiğine bir bozma ilamında yer vermiştir.¹¹⁴

2.HD'nin 2010 yılında verdiği bir kararında “altın ziynet takı eşyalarının kadına özgü ve kim tarafından takılırsa takılsın kadına ait olduğu ve kural olarak kadın elinde olduğu ve kadın tarafından taşınacağı karine” olduğu görüşü bir karşı oy yazısında yer almıştır.¹¹⁵ Aynı yıl yine, düğünde kadına takılan altınların ona ait olduğuna karar verilmiştir.¹¹⁶ 2011 yılında “Kim tarafından takılırsa takılsın takı olarak kadına verilen ziynet eşyaları kural olarak kadına aittir.”¹¹⁷ ifadesiyle bir içtihat şablonu oluşturulmaya başlanmıştır. Çalışmada yer aldığı üzere, bu şablon ilerleyen yıllarda bazı değişikliklere uğramıştır.

2.HD'si 21.02.2012 tarihine kadar; evlilik/düğün sırasında kadına takılan takıların ona bağışlanmış sayılacağı görüşünde iken¹¹⁸; 27.03.2012 tarihinden sonra düğünde takılan takıların kim tarafından takılırsa takılsın kadına ait olacağı şeklinde içtihadını değiştirmiştir.¹¹⁹ Bu içtihat doktrinde çokça eleştirilmiş¹²⁰; fakat daire 2024 yılına kadar bu içtihadında köklü bir değişiklik yapmamıştır. 2. HD, 2012 yılındaki kararlarında aksine bir anlaşma bulunmadığı takdirde düğünde takılan ziynetlerin kadına ait sayılması gerektiği konusunda özel bir fiili karine bulunduğu değinmiş¹²¹; ancak bu karinenin ne şekilde oluştuğunu net bir biçimde ortaya koymamıştır. Bu görüşe göre eşler daha önceden aralarında takıların

¹¹³ Bkz. 2. HD, E. 2007/17396, K.2008/16630, 03.12.2008 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹¹⁴ Bkz. 2. HD, E. 2008/8167, K.2009/10697, 03.06.2009 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹¹⁵ Bkz. 2. HD, E. 2009/20387, K.2010/21401, 20.12.2010 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹¹⁶ Bkz. 2. HD, E. 2009/18970, K. 2010/20205, 02.12.2010 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹¹⁷ Bkz. 2. HD, E. 2010/21999, K.2011/1266, 26.01.2011 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹¹⁸ “Evlilik sırasında kadına takılan ziynet eşyaları kim tarafından alınmış olursa olsun ona bağışlanmış sayılır ve artık onun kişisel malı olur.” 2. HD'nin, E: 2011/6203, K:2012/3422, 21.02.2012, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹¹⁹ Bkz. 2. HD, E.2011/10260, K.2012/7308, 27.03.2012 tarihli ilamı. Daire aynı yıl verdiği kararlarda bu görüşü tekrarlamıştır. 2. HD, E. 2012/2554, K. 2012/21805, 19.09.2012; 2. HD, E. 2013/12581, K. 2013/26114, 12.11.2013; 2 HD, E. 2013/896 K. 2013/14812, 29.05.2013 tarihli ilamları, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹²⁰ Akçaal, (n 1) 272-273; M. Beşir Acabey, *Teorik ve Pratik Yönleriyle Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi* (Turhan Kitabevi 2020) 111-112; Cihat Börklüce, ‘Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinden Türk Medeni Hukukunda Boşanmanın Mali Sonuçlarına İlişkin Üç Eleştiri’ *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (2) 124; Kulaklı, (n 1) 271-273; Duygu Koçak Diker/ Elvan Bağ Canbaz, ‘Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği’ *TBB Dergisi* (2025) 178, 174.

¹²¹ Bkz. 2. HD, E.2012/117, K.2012/24785, 16.10.2012 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

kime ait olduğuna dair bir anlaşma yapmışlarsa bu anlaşmaya itibar olunacaktır. Böyle bir anlaşma yoksa, tüm takılar (para, altın, mücevherat vb.) kadın eşe ait sayılacaktır.¹²² Bu fiili karinenin aksini ve takıların kocaya verilmesi durumunda geri istenmemek üzere verildiğinin ispat yükü ise kocaya yüklenmiştir.¹²³

Daire, 2014 yılındaki bir kararında düğün takılarının aidiyeti konusunda daha önce oluşturduğu karineyi değiştirerek “aksine anlaşma veya yerel bir adet bulunmadıkça” bu takıların kadına ait olduğuna karar vermiştir.¹²⁴ Bu görüş sonraki yıllarda da sürdürülmüştür.¹²⁵ Başka kararlarda da çoğu kez karineye değinmeden “kural olarak” ve “bilindiği üzere” kalıplarıyla eşlere düğünde takılan ziynet eşyalarının kadına bağışlanıp onun kişisel malı olduğu hususu tekrarlanmıştır.¹²⁶ Bu ziynetlerin geri istenmemek üzere verildiği erkek tarafından ispatlanmadıkça bunların aynen ya da bedelinin iadesinin gerektiğine hükmedilmiştir.¹²⁷ Yargıtay 2. HD, bağıştan dönmeye ilişkin bir uyuşmazlıkta ise kocanın karısına şiddet uygulaması ve cinsel ilişkiye yanaşmaması durumunda kusurun kocaya ait olduğu ve ziynet talebinin reddi gerektiğine karar vermiştir.¹²⁸

Yargıtay 2. HD’nin oluşturduğu ve diğer dairelerin de benimsediği “tüm takıların kadına ait olması” yönündeki içtihat, medeni hukuk ve usul hukuku bakımından sorunludur. Zira herhangi bir şekilde karşılıksız kazandırma yoluyla edinilen bir mal damadın kişisel malı olurken, bu kazandırma düğün veya nişan esnasında yapıldığında tüm takılar kural olarak geline ait kabul edilmiştir. Bu durum hukuk mantığına ve bağışlama sözleşmesinin yapısına aykırıdır. Eşyanın kadının kendi ihtiyaçlarına harcanması durumunda dahi istenebilmesinin kabulü TMK m. 186/3 hükmüne aykırıdır. Yargıtay ziynet eşyalarını kişisel mal olarak kabul etmektedir. TMK m. 222/1 gereği kişisel mal iddiasında bulunan iddiası-

¹²² Bkz. 2. HD, E.2012/5756, K: 2012/27998, 22.11.2012 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹²³ Bkz. 2. HD, E.2011/14490, K.2012/10501, 24.04.2012; 2. HD, E. 2011/6167 K. 2012/3525, 22.02.2012; 2.HD, E. 2014/18740, K.2014/18250, 24.09.2014 tarihli ilamları, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹²⁴ Bkz. 2. HD, E. 2014/18740, K. 2014/18250, 24.09.2014 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹²⁵ Bkz. 2. HD, E. 2017/2174, K. 2017/8584, 06.07.2017 tarihli ilamı. Oy çokluğuyla alınan bu kararda, düğünde erkeğe takılan altın ve paraların, erkeğin kişisel malı (TMK m. 220/b.2) olduğu karşı oy yazısında yer almıştır.

¹²⁶ “Kural olarak evlilik nedeniyle edinilmiş takı ve ziynet eşyalarının kadına ait olduğu kabul edilir. Bu ziynetlerin iade edilmemek üzere kocaya verildiği kanıtlanmış olmadıkça, aynen veya bedelinin iadesi esastır.” 2.HD, E.2014/24946, K.2015/9745, 11.05.2015; 2. HD, E. 2016/17754, K.2018/5970, 03.05.2018 tarihli ilamları, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹²⁷ Bkz. 2. HD, E.2015/17276, K.2016/9618, 10.05.2016; 2. HD, E. 2018/6923, K. 2019/302, 16.01.2019; 2. HD, E. 2020/870, K.2020/1872, 04.03.2020; 2. HD, E. 2021/1456, K.2021/2521, 23.03.2021; 2. HD, E.2022/5900, K.2022/6596, 04.07.2022; 2. HD, E.2022/11549, K.2023/1364, 28.03.2023; 2. HD, E. 2023/3846, K.2024/1911, 19.03.2024 tarihli ilamları, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹²⁸ Bkz. 2. HD’nin, E. 2004/12119, K. 2004/13368, 10.11.2004 tarihli ilamı.

nı ispatlamakla mükelleftir. Buradan hareket edilip kanunun maddeleri dikkate alınarak sistematik yorum yapıldığında bu eşyaların evlilik birliğine getirildiği, kişisel mal iddiasında bulunan tarafın bunu ispatlaması durumunda ziynetlerin ona ait olacağı şeklinde yorumlanması daha isabetli olacaktır.

Düğünlerde geline ve damada ayrı kuşaklar giydirilip takı takılması davetlilerin genelde kendi akrabası olan tarafa takısını takması yaygın bir âdettir. Bu âdet de davetlilerin amacının takıların yalnızca geline ait olmasına yönelik hareket etmediklerini gösterir. İrade beyanı farklı kişilere yöneltilmesine rağmen tüm takıların geline ait olması hukuka aykırıdır. Bu durum hakkaniyetle de bağdaşmamaktadır. Usul hukuku bakımından, TMK m.6, TMK m. 222/1 ve TBK m.190 gereği ziynet eşyasının kendisine ait olduğunu iddia eden tarafın ispat külfeti altında olması gerekirken ziynetler bulunmuyorsa bozdurduğu karine olarak kabul edilen erkeğe ispat külfeti yüklenmesi eşitlik ilkesine de aykırıdır. Kanunla belirlenen ispat karinesinin Yargıtay tarafından ters çevrilmesi kanaatimizce hukuka uygun olmamıştır.

2. Yargıtay 3.HD'nin İçtihatları

Menkul eşya davalarına bakan Yargıtay 3. HD, bu dönemde; nişan bozulması nedeniyle hediyein geri alınması talebine dayanan davalarda TMK'nın 122. maddesine göre kusur aranmamakla beraber dava konusu ziynetlerin mutad olup olmadığının tespiti konusunda yerel örf ve adetlerin varlığı yeterli olmayıp tarafların mali ve sosyal durumlarının da dikkate alınması gerektiğine işaretle; altınların mutad eşya sayılmayacağına karar vermiştir.¹²⁹ Bu hususta Daire'nin çeşitli kararlarında “kadına takılan ziynetlerin kim tarafından alınmış olursa olsun ona bağışlandığı, rücu ve iptal ispatlanmadıkça bunların kadının olduğu” belirtilmiştir.¹³⁰

3. HD, 2013 yılına kadar sadece kadına takılan altınların ona ait olduğu görüşündeyken; 2014 yılından sonra düğün/evlilik sırasında takılan ziynet ve paraların “kim tarafından, kime takılırsa takılsın, kadına bağışlanmış” sayıldığı ve kadının kişisel malı olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.¹³¹ 2015 yılından itibaren aynı daire bu konuda yerleşik Yargıtay içtihadı bulunduğu atıfla aynı yönde kararlar vermiştir.¹³² Oysa ki bahse konu görüşün Yargıtayca sistemleştirilmesi 2012 yılından önceye gitmemektedir.

¹²⁹ Bkz. 3. HD, E.2002/5584, K. 2002/5991, 27.05.2002 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹³⁰ Bkz. 3.HD, E. 2008/10220, K. 2008/13309, 15.07.2008, 3.HD, E.2013/4162, K.2013/5993, 09.04.2013 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹³¹ Bkz. 3. HD. E. 2014/21125 K. 2015/17417, 05.11.2015 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹³² 3.HD, E. 2015/10895, K. 2016/3352, 08.03.2016, 3.HD, E.2015/18949 K.2017/6164, 27.04.2017; 3.HD, E. 2019/4485 K. 2020/1844, 02.03.2020 tarihli ilamları bu yöndedir. Daire başka kararlarında da “aksi yönde bir anlaşma bulunmadıkça” bu eşyaların kadına ait olacağına karar vermiştir. Bkz.

3. HD de 2. HD gibi ziynet eşyalarının düğünde takılmakla kadına bağışlanmış sayıldığı, bu şekilde bu eşyaların kadının kişisel malı olduğu ve bunların koca tarafından rıza dışı alınması ve harcanması durumunda eşyaların bedelinin kadına iadesinin gerektiği yönünde kararlar vermiştir. Koca rızanın bulunduğunu ispatladığı takdirde iadede kurtulabilmektedir.¹³³

3. Yargıtay 6. HD'nin İçtihatları

2007-2012 yılları arasındaki dönemde karı-koca arasındaki Borçlar Kanunu'ndan kaynaklanan eşya davalarına bakma görevi Yargıtay 6. HD'ne ait olmuştur.¹³⁴ 6. HD, 2 ve 3.HD'nin 2012 yılına kadar olan içtihatlarıyla benzer şekilde düğünde kadına takılan takıların kadına ait olduğuna karar vermiştir.¹³⁵ Bunların kim tarafından verilirse verilsin kadına bağışlanmış sayıldığına hükmetmiştir. Bu daire de bazı kararlarında bu uygulamasını yerleşik Yargıtay içtihadına dayandırmıştır.¹³⁶

Daire'nin bunların yanında bağışlamadan rücu konusunda da kararları vardır. TBK'nın 295/2. maddesine göre bağışlanan, bağışlayana veya onun ailesinden bir kimseye karşı kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranması hâlinde bağışlayan bağışlanan malı geri isteyebilir. Daire uygulamasına göre, düğün sırasında kadına takılan ziynet eşyaları bağışlanmış sayıldığından TBK'nın 285 ve devamı maddeleri hükümlerine tâbidir. TMK'nın 185. maddesi hükmü uyarınca tarafların sadakat yükümlülüğüne aykırı davranması hâlinde bağıştan rücu edilebileceği kabul edilmektedir. Bu durumda 295/2. maddesinde düzenlenen bağışlamanın geri alınması şartları ile kesinleşen boşanma davası dikkate alınıp ona göre karar verilmesi gerektiğine hükmedilmiştir.¹³⁷

4. Yargıtay 8. HD'nin İçtihatları

Mal rejimi davalarıyla bağlantılı olarak bu dönemde ziynet taleplerini de inceleyen Yargıtay 8. HD¹³⁸, yerleşik uygulamaya atıf yaparak 2009 yılında ülke

3.HD, E. 2022/2972, K. 2022/4456, 11.05.2022; 3.HD, E. 2022/4382, K. 2023/829, 28.03.2023, 3.HD, E. 2023/1549, K. 2023/3448, 29.11.2023 tarihli ilamları, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹³³ Bkz. 3.HD'nin, E. 2019/889, K. 2019/3802, 26.04.2019; 3. HD, E. 2016/11386, K. 2018/2023, 05.03.2018; 3. HD, E. 2014/3689, K. 2014/8800, 03.06.2014 tarihli ilamları.

¹³⁴ <https://www.yargitay.gov.tr/documents/isbolumu/isbolumukarari2011.pdf>, s.9. 24.01.2014 tarihli iş bölümü kararıyla karı ve koca arasındaki Borçlar hukuku kaynaklı eşya davalarına bakma görevi 3. HD'ne verilmiştir.

¹³⁵ Bkz. 6. HD, E. 8549, K. 11094, 25/10/2007; 6. HD, E. 2005-1106, K. 2007-777, 28.02.2008; 6. HD, E. 6726, K. 9753, 15.09.2008; 6. HD, E. 8047, K. 11419, 22.12.2009; 6. HD, E. 6059, K. 12297, 09.11.2010; 6. HD, E. 2010/13055, K. 2011/5534, 28.04.2011; 6. HD, E. 2011/922, K. 2011/5916, 04.05.2011; 6. HD., E. 2011/2160 K. 2011/6813, 21.06.2011 tarihli ilamları, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹³⁶ Bkz. 6. HD, E. 2012/1563, K. 2012/5832, 12.04.2012 ve 6. HD, E. 2013/258, K. 2013/11805, 10.07.2013 tarihli ilamları, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹³⁷ Bkz. 6. HD, E. 2014/3491, K. 2014/6080, 12.05.2014 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹³⁸ Mal rejimi davalarını inceleme görevi 01.07.2021 tarihinden itibaren 2.HD'ne verilmiştir. Bkz.

gerçekleri ve yöre örf ve geleneklerine göre evlenme nedeniyle aileler ve yakınlar tarafından kadına geleceğinin güvencesi olarak takılan ziynet eşyalarının geçici olarak takıldığı hususunda kadının bir kabulü olmadıkça düğünde kadına bağışlanmış sayılacağını, aynı şekilde erkeğe düğünde takıldıktan sonra koca tarafından eşine verilen ziynet eşyaları için de kadının herhangi bir kabul beyanı bulunmadıkça ve aksi ispatlanmadıkça kocanın bu takıları eşine bağışladığını kabul etmiştir.¹³⁹

8. HD, mal rejiminin tasfiyesi davalarında önemli olan kişisel malların tespiti hususunda “evlilik sırasında kadına takılan ziynet eşyalarının (bağışlama nedeniyle) kişisel mal niteliğinde” olduğu yönünde kararlar vermiştir.¹⁴⁰ Aynı daire 2020 yılında verdiği bir kararda “kadına özgü ziynet eşyalarının eşler arasında aksine bir anlaşma veya bu konuda yerel bir adet bulunmadıkça” kime takılırsa takılsın, kadına ait olduğunu vurgulamıştır. Eşlerden hangisine ait olduğu tespit edilemeyen bu tür eşyaların ise eşlerin paylı mülkiyetinde olduğuna karar verilmiştir. Sözü geçen bu içtihat ile 8. HD, 2 ve 3.HD’nin o yıl itibariyle süregelen içtihatlarından bariz bir biçimde ayrılmıştır. Kanaatimizce bu içtihat 2024 yılında 2. Hukuk Dairesi tarafından oluşturulan yeni ve benzer yöndeki içtihadın oluşmasında etkili olmuştur.¹⁴¹

5. YHGK’nun İçtihatları

Hukuk Genel Kurulu (HGK), ilk derece mahkemelerinin Yargıtay dairelerinin kararlarına direnme kararı vermesi durumunda uyuşmazlıklara bakmakla görevlidir. Birçok davada, Yargıtay’ın yukarıda bahsedilen dairelerinin içtihatlarına karşı yerel mahkemelerce direnme kararı verilmiş, bu davalar HGK’da tartışılmıştır. HGK, 2004 yılındaki bir kararında “*evlilik sırasında kadına takılan ziynet eşyaları kim tarafından alınmış olursa olsun ona bağışlanmış sayılıp onun kişisel malı niteliğini kazanacağı*” sonucuna varmıştır.¹⁴²

İlerleyen yıllarda HGK, karineye¹⁴³ dayanan tarafın, sadece karine sonucunu ispat yükünden kurtulacağını, fakat karine temelini ispat yükü altında olacağından

<https://www.yargitay.gov.tr/documents/ek1-1625836450.pdf>, s.4.

¹³⁹ Bkz. 8. HD, E. 2009/2348, K. 2009/6173, 17.12.2009 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹⁴⁰ Bkz. 8. HD, E. 2011/6252, K. 2012/2835, 16.04.2012; 8.HD, E. 2012/11590, K. 2013/5489, 11.04.2013; 8.HD, E. 2016/11912 K. 2018/18269, 07.11.2018 tarihli ilamları, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹⁴¹ Bkz. 8. HD, E. 2020/949, K. 2020/5378, 24.09.2020 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹⁴² Bkz. YHGK, E. 2004/4-249, K. 2004/247, 05/05/2004 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹⁴³ Maddi hukukta karineler, kanuni ve fiili olmak üzere ikiye ayrılır. Karine, Yargıtay kararlarında “belli bir vakıadan, belli olmayan diğer bir vakıa için çıkarılan sonuç” olarak tanımlanmaktadır. Bkz. YHGK’nun E. 2017/3-1040, K. 2020/240, 04.03.2020 tarihli ilamı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

hareketle; “yaşam deneyi kuralları sonucu oluşan fiili karineyle” ve daire içti-hatlarındaki aynı gerekçeyle ziynet eşyalarının; kadın eşe bağışlanmış sayıldığı, erkek tarafından alınan ziynetlerin kadına iadesi gerektiği hükmüne varmıştır.¹⁴⁴ HGK, karine söz konusu olduğunda karine temeliyle karine sonucunu birbirinden ayırt ederek, fiili karineye dayanan kadının karine temelini ispatlaması gerektiğini belirtmiştir. Ziynet alacağı davalarında karine temeli bu eşyaların düğünde eşlere takılmış olmasıdır. Yargıtay burada “yaşam deneyimlerinden” hareketle ziynetlerin hangi eşe takılmış olursa olsun kadına ait olduğu yönünde fiili bir karine olduğu kabulüyle karar vermiştir. Ancak Türkiye’deki hâkim yaşam tecrübesi dikkate alındığında özellikle direnme kararlarında değinilen yerel örf ve adetler dikkate alındığında düğündeki tüm takının kadın eşe ait olduğu yolunda bir yorum birçok bölgede gerçeklerle örtüşmemektedir.

D. Konu Hakkında Güncel Yargıtay Görüşünün Açıklanması ve Değerlendirilmesi

Yargıtay’ın yeni dönemdeki yapılanması gereği, eşler arasındaki eşya davalarına bakma görevi münhasıran 2. Hukuk Dairesi’ne verilmiştir. Bununla birlikte, menkul eşya olarak boşanma davası haricindeki davalarda 3.HD’nin görevi devam etmektedir.¹⁴⁵

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 04.04.2024 tarihinde, toplumdaki gelenek ve göreneklerin zamanla değişikliğe uğradığı, ekonomik ve hukuksal ilişkilerin dinamik yapısı, düğünde eşlerin ortak bir hayat kurmasına destek olmak amacı ile kadına özgü ziynet eşyaları dışında başkaca ekonomik değeri olan eşyaların da verildiği gerekçesiyle, görüş değişikliğine gitmiştir. Bununla; erkeğe takılan, cinse özgü olmayan para ve ziynet eşyalarının da kadına ait olduğuna yönelik önceki kararlarından dönmüş ve “... *taraflar arasında ziynet eşyalarının paylaşımı konusunda anlaşma mevcut ise paylaşım bu anlaşmaya göre gerçekleştirilir. Ziynet eşyalarının paylaşımı konusunda taraflar arasında anlaşma bulunmadığı takdirde yerel örf ve adetin varlığı iddia ve ispat edilirse bu kurala göre paylaşım gerçekleştirilir. Aksi takdirde erkeğe ve kadına takılan/verilen ve ekonomik değer taşıyan her şey kural olarak kendilerine aittir. Ne var ki takılar içinde karşı cinse özgü (kadına ya da erkeğe özgü) bir şey varsa o cinse verilmiş sayılır. Özgü olma konusunda çekişme varsa ve gerektiğinde bilirkişi incelemesi yapılmalıdır. Bilirkişi incelemesi sonucunda o şeyin her iki cinse özgü olduğu belirlenmişse o şey takılan/verilen eşe ait olur. Takı sandığı/torbasına konulan ekonomik değer taşıyan şeyin aidiyeti konusunda; konulan şey kadına ya da erkeğe özgü bir şey*

¹⁴⁴ YHGK, E. 2017/2-803, K. 2017/715, 12.04.2017 tarihli; E. 2017/3-1512, K. 2020/835, 04.11.2020 tarihli ve E. 2023/191, K. 2023/703, 05.07.2023 tarihli kararlarında da aynı ilke benimsenmiştir. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹⁴⁵ Bkz. Yargıtay Büyük Genel Kurulunun 26/06/2025 tarih ve 1 sayılı kararı, s.8; <https://www.yargitay.gov.tr/documents/isBolumu-1751034131.pdf>, e.t: 25.04.2026

ise o cinse verilmiş sayılır, o şeyin her iki cinse özgü olduğu belirlenmişse ortak kabul edilmelidir...” şeklinde karar vermiştir.

Yargıtay, güncel kararında toplumda değişen örf ve âdetlerden bahisle yeni içtihadını temellendirmiş olsa da esasında 2012 yılından 2024 yılına kadar geçen 12 yıllık sürede geliştirilmiş olan “kim tarafından kime takılırsa takılsın tüm düğün takıları kadına aittir” içtihadı müstekar bir içtihat hâline gelememiştir. Hukukta istikrarlı bir içtihattan bahsedebilmek için bahse konu içtihadın temyiz dairesinin heyet üyeleri değişse de üzerinden uzun yıllar geçse de ana hatlarıyla sabit bir içtihat olması gereklidir. 12 yıllık bir süre örf ve adetlerin değişmesi için fazlasıyla kısa bir zaman dilimidir. Esasında çalışmamızda yararlandığımız folklorik araştırmalar ve şahsi tecrübelerimiz de düğün takılarının genelde düğünü yapan tarafa ait olduğu, bunların bazen düğünü yapanlar tarafından yeni evli çiftlere verildiği şeklindedir. Dolayısıyla 2012 yılı sonrası ülkemizdeki düğün takıları konusundaki örf ve adetlerde tespit edilebilmiş bir değişiklik bulunmamaktadır. Muhtemelen daire doktrindeki eleştirileri ve birçok vatandaşın fiili duruma aykırılık nedeniyle şikayetlerini dikkate alarak bu yeni içtihadı geliştirmiştir.

2. HD’nin güncel kararına göre, ziynet eşyalarının paylaşımına ilişkin ihtilaflarda öncelikle taraflar arasında bir anlaşma bulunup bulunmadığı değerlendirilmeli; anlaşma varsa, paylaşma buna göre yapılmalıdır. Anlaşma yoksa, yerel örf ve adetlerin kanıtlanması durumunda, bu örf ve adetlere göre hüküm verilmelidir. Daire görüşünü yeni kararlarında devam ettirmektedir.¹⁴⁶ Bu içtihadın önceki başlıklarda aktarılan Hanefi mezhebinin klasik kitapları ve Mecelle’deki hükümlerle benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Toplumun yüzlerce yıllık hayat tecrübesi ve hukuk birikimi 2024 yılında önceki içtihattan dönülüp yeni içtihadın oluşmasına etki etmiştir. Özel hukukun birçok sahasında müşahade edildiği gibi zaman değişse de sorun ve ihtiyaçlar benzeşebilmektedir.

Yukarıda aktarılan yeni içtihat ile yıllardır sürdürülen düğün takılarının kime takılırsa takılsın kadın eşe ait olduğu yönündeki ve bizce isabetsiz olan önceki içtihattan dönülmüştür. Ancak bu içtihat da takı torbasına aile yadigarı bir ziynet eşyası bırakıldığında, eşyanın kadına mı yoksa erkeğe mi özgü olduğu noktasında aidiyet uyumsuzlukları çıkarmaya müsaittir.¹⁴⁷ Yargıtay cinse özgü ziynet eşyaları bakımından mülkiyetin kazanılmasında, taşınır mülkiyetini devreden takı sahiplerinin irade açıklamasına içtihadında yer vermemiştir. Oysa, tasarruf işleminde takı eşyasını bağışlayan kişinin eğer dışa vurulmuşsa iradesi yerel örf ve adetten önce gelmektedir. Tasarruf işlemini yapan kişinin iradesi açıklanmamışsa yani hangi eşe takı takıldığı beyan edilmemişse yerel örf ve adete müracaat edilebilir. Bize göre; eşlerden birinin, malik olduğu iddiası ile ziynet eşyası veya takıların

¹⁴⁶ Örn. Bkz. 2. HD’nin E. 2025/2115, K. 2025/3346, 08.04.2025 tarihli ilamı. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

¹⁴⁷ Örneğin; aile yadigarı olan bir gerdanlığın damadın annesi tarafından damada verilmesi durumunda bunu gelin takacaksa da mülkiyet damada aittir. Bkz. Diker/ Canbaz, (n 1) 189.

iadesini talep ettiği uyumsuzluklarda, hak sahibinin belirlenmesi bakımından taşınır mülkiyetinin kazanılmasına ilişkin TMK m. 763/I ve ilgili hükümleri dikkate alınmalıdır. Hangi mal kategorisinde olduğunun tespitinde kanuni mal rejimine ilişkin hükümler (TMK m. 219-221) uygulanmalıdır. Ziynet eşyasının malikinin tespitinde ispata ilişkin genel hükümler ve kanuni karineler¹⁴⁸ ve iddia veya tanık beyanı varsa yerel örf ve âdet kuralları değerlendirilmelidir.

Karşılıksız kazandırmanın hukuki sebebinin ahlaki ödevi yerine getirme veya bağışlama sözleşmesi olması, hususan kazandırmanın ortadan kaldırılmak istendiği durumlarda önem taşır. TBK m. 78 uyarınca, ahlaki ödevin yerine getirilmiş olmasından kaynaklanan zenginleşmeler geri istenemezken; kanundaki şartların varlığı durumunda bağışlama ya da bağışlama sözü vermeden dönülebilmektedir.

SONUÇ

Hukuk tarihimiz boyunca düğünde takılan ziynet eşyalarının kime ait olduğu tartışılan bir konu olmuştur. Bu konuda binlerce yıl önce yaşayan medeniyetlerin de hukuki düzenlemeler yaptığı anlaşılmıştır. İslam hukukunun kadına mülkiyet hakkı tanıdığı, mehir haricinde kendisine yapılan karşılıksız kazandırmalarda mevhubun leh veya hediye alan olarak bunlara malik olabildiği görülmüştür. Osmanlı hukukunda da Hanefi mezhebinin görüşleri çerçevesinde düğün takıları konusunda bunun hibe olarak kabul edildiği ve tasarrufi işlem olarak takı getirenlerin iradesine üstünlük tanıdığı söylenebilir.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde kabul edilen 743 sayılı MK ve 2002 yılına kadar Yargıtayca geliştirilen içtihatlar kapsamında kadın veya kocanın şahsına ait olan eşyalar onun kişisel malı kabul edilip, bir boşanma durumunda herkes kendi malını alabilirken, mallar değişmişse yerine geçen mallar geri alınabilmekteydi. Bu durumda, düğünde kadına takılan şeyler kadına, erkeğe takılan şeyler ise erkeğe ait olmaktaydı.

2002 tarihli 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu sonrası kanuni mal rejiminin edinilmiş mallara katılma rejimi olarak belirlenmesi sonraki yıllarda içtihatları bu yönde değiştirmeye zorlamıştır. Kanuni karine evlilik mallarının ortak olması iken, kişisel mal sayılma istisna kabul edilmiştir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla 2012 yılında 2.HD, ziynetlerin “kim tarafından kime takılırsa takılsın kadına ait olacağı” kabulüne içtihatlarında ilk kez yer vermiştir. Böylelikle 2024 yılına kadar süren ve mağduriyetlere yol açması ve tasarruf işlemini dikkate almaması vb. nedenlerle doktrinde eleştirilen bu içtihat yargı kararlarında sıkça yer almıştır. 2024 yılında ise Yargıtay 2. HD son başlıkta yer alan; anlaşma-yerel örf ve âdet-kişisel karşılıksız kazanım (istisna cinse özgüllük) şeklindeki formülasyona dayanan içtihadını geliştirmiştir.

¹⁴⁸ Bkz. TMK m. 6, TMK m. 222/I, m. 985, 987, HMK m.190

Çalışmanın bütününden anlaşıldığı kadarıyla, Yargıtay’ın 2012-2024 yılları arasındaki kararlarında vurguladığının aksine, “Ziyetlerin kim tarafından kime takılırsa takılsın kadına ait olduğu” görüşü bu konudaki uzun tarihi tecrübe dikkate alındığında çok istisnai bir uygulama olmuştur. Toplumun yerleşik gelenekleri ve hukuk tecrübesine zıt olan bu içtihat Yargıtay tarafından değiştirilmiş ve çalışmada yer verilen Hanefi mezhebi görüşü ve Mecelle hükümlerine benzer bir şekil almıştır. Hukuk aleminde kök salamayan bu içtihattan dönülmesini isabetli bulmakla beraber, gerekçedeki “*toplumdaki gelenek ve göreneklerin zamanla değişikliğe uğradığı*” ifadesinin tarihi ve sosyolojik vakıalarla örtüşmediği kanaatine varılmıştır.

Özetle; borç mu hediye mi olduğu, hediyeysen kime ait olduğu konusu tarihimiz boyunca ihtilaf konusu olan düğün takıları meselesi açık bir kanuni düzenleme yapılmadıkça (örneğin Kanun’un dördüncü bölümünün ikinci ayırımında yer alan 220. maddesinde kişisel mallar başlığı altında) yoğun şekilde tartışılmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Acabey MB, *Teorik ve Pratik Yönleriyle Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi* (Turhan Kitabevi 2020)
- Ağaoğlu A, *Hukuk Tarihi* (Kurtuluş Matbaası 1931-1932)
- Akcaal M, ‘Düğünde Takılan Ziyet Eşyasının İadesi’ (2019) 14(2) *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*
- Akpınar A, ‘Hediyenin Dinî Temelleri’ (2020) 1 *Sırat: GİBTÜ İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 1–14
- Aktay N, ‘Nişanlanmanın Sona Ermesi Halinde Verilen Hediyelerin İadesi’ (1983) (2) *Adalet Dergisi*
- Akıylmaz G, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Kadının Statüsü* (2000)
- Ali Haydar Efendi, *Dürer’ul Hükkam* (Şirket-i Mertebiye Matbaası 1319)
- Antalya G ve M Topuz, *Eşya Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2021)
- Aral F ve H Ayrancı, *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri* (9th edn, 2012)
- Armağan S, *İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler* (2006)
- Arsebük E, *Medeni Hukuk*, Cilt 2 (Recep Ulusoglu Basımevi 1940)
- Arslantaş Y ve RK Septioğlu, ‘Çivi Yazılı Hukukî Belgelere Göre Mezopotamya’da Kadın’ (2016) 12(1-2) *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi* 9–25

Aslan M, 'İslam Hukukunda Nukû't'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?' (2023) 7(1) *Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 184–205

Atasay T, *Borçlar Hukuku* (1956)

Avcı M, *Türk Hukuk Tarihi* (Atlas Akademi Yayınları 2021)

Aydoğdu M ve N Kahveci, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (5. Baskı, Adalet Yayınevi 2021)

Aydın MA, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku* (1985)

Ayiter K, *Roma Hukuku Dersleri* (Aile Hukuku) (2. Baskı, 1963)

Bardakoğlu A, 'Hediye' in *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 17 (TDV Yayınları 1998)

Bardakoğlu A, 'Hibe' in *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 17 (TDV Yayınları 1998)

Battal A, *Hukukun Temel Kavramları* (2001)

Bayram S ve R Kuzuoğlu, 'Takı Takma Âdetinin Eski Asur Toplumundaki İzleri' in *Cahit Günbattı'ya Armağan* (2015)

el-Behûti MY, *Keşşâfu'l-Kinâ' 'an Metni'l-İknâ* (Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye 1402)

Belen İ, *Şartlı ve Mükellefiyetli Bağışlama* (2005)

Bilmen ÖN, *Hukukî İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, Cilt 4 (Bilmen Yayınevi 1986)

Börklüce C, 'Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinden Türk Medeni Hukukunda Boşanmanın Mali Sonuçlarına İlişkin Üç Eleştiri' (2025) 7(2) *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*

Buhârî, *el-Câmi'u's-sahîh*

Cin H, *Eski Hukukumuzda Boşanma* (1988)

Cin H, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme* (1988)

Cin H ve G Akyılmaz, *Türk Hukuk Tarihi* (Sayram Yayınları 2021)

Çiğdem R, *Mukayeseli Medeni Hukuk* (Rağbet Yayınları 2012)

Demir F, *İslam Hukukunda Mülkiyet Hakkı ve Servet Dağılımı* (DİB Yayınları 2012)

Dural M, T Ögüz ve MA Gümüş, *Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku*, Cilt 3 (2025)

Ebu Dâvûd, Sünen

Ebu'l-İz AM, 'Nukûtu'l-efrâh' (2017) 58 *Mecelletu'l-İktisâdi'l-İslâmî el-Alemiyeye*

- el-Erdem N, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi ve Davaları* (1988)
- Eren F, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (6. Baskı, 2018)
- Esener T, ‘Sözleşmelerin İnikatında İtimat Prensibinin Ehemmiyeti’ (1952) 9(3-4) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*
- Fetâvâ-yı Feyziyye* (1266)
- Fetâvâ-yı Hindiyye* (Mustafa Efe tr, Akçağ Yayınları 1988)
- Feyzioğlu FN, *Borçlar Hukuku* (1980)
- Feyzioğlu FN, *Borçlar Hukuku, Hususî Kısım, Akdin Muhtelif Nevileri*, Cilt 1 (2. Baskı, 1970)
- Gençcan ÖU, *Mal Rejimleri Hukuku* (Yetkin Yayınları 2023)
- Gençcan ÖU, *Ziyet Alacağı Davaları* (Yetkin Yayınları 2023)
- Gümüş MA, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Cilt 1 (2012)
- Gümüş MA, *İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu, Özel Borç İlişkileri* (Vedat Kitapçılık 2018)
- Hamamcıoğlu GV, *Bağışlama Sözleşmesi* (Adalet Yayınevi 2016)
- el-Heytemî AA, *Tuhfetu’l-Muhtâc bi-Şerhi’l-Minhâc* (Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî)
- İbn Âbidîn, *Reddu’l-muhtâr alâ Durri’l-muhtâr* (Dâru’l-Fikr 1992)
- İbn Âbidîn, *Reddu’l-muhtâr alâ Durri’l-muhtâr* (Ahmed Davudoğlu tr, Şamil Yayınevi 1985)
- Kaya S, Betül Algin, Zeynep Trabzonlu ve Asuman Erkan (eds), *Behcet’ül Fetava* (Klasik Yayınları 2011)
- Kayak S, ‘Roma Hukukunda Aile Kurumu’ (2019) 8(2) *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*
- Kement M, ‘İslam Aile Hukukunda Mal Ayrılığı Rejimi Teorisi’ (Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2021)
- Kılıçoğlu A, *Aile Hukuku* (Yetkin Yayınları 2025)
- Kılıçoğlu A, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (6. baskı, Turhan Kitabevi 2024)
- Kınal F, *Eski Mezopotamya Tarihi* (AÜ DTCF Yayınları 1983)
- Kocayusufpaşaoğlu N, *Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme* (2008)
- Kocayusufpaşaoğlu N, *Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı* (1968)

Köksal H, 'Türk Düğünlerinde "Saçı" Geleneği, Buna Bağlı Ritler-Pratikler' (1996) (1) *Bilig Dergisi*

Kömürcüoğlu H ve H Ergüney, *Şahıs, Aile ve Miras Hukuku* (1951)

Kulaklı E, 'Ziyet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi' (2019) 25(1) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*

el-Merdâvî A, *el-İnsâf fi Marifeti'r-Râcih Mine'l-Hilâf* (Dâru İhyâu't-Turâsi'l-Arabî)

el-Merğînânî B, *el-Hidâye* (Talal Yusuf ed, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî)

el-Mevsîlî A, *el-İhtiyâr li-Ta'lîli'l-Muhtâr* (Matbaatu'l-Halebî 1937)

el-Mısrî MA, *Fethu'l-Aliyyu'l-Mâlik alâ Mezhebi'l-İmâm Mâlik*

Moroğlu N, *Medeni Kanun'da Mal Rejimleri* (2002)

Mustafa Fevzi Efendi, *Mecelle-i Ahkam-ı Adliye Kitab'ul Hibe Şerhi* (Matbaa-i Hukukiye 1328)

en-Nesefî A, *Kenzu'd-Dekâik* (2023)

Ömer AM, *Mu'cemu'l-Lugati'l-Arabiyye el-Muâsıra*, Cilt 3 (Dâru Alemlî'l-Kutub 2004)

Özdamar D, 'Avrupa Sözleşmeler Hukuku'nda ve Türk Borçlar Hukuku'nda Örf ve Âdetler ile Teamül ve Uygulamaların Yeri' (2017) *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*

Öztan B, *Aile Hukuku* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1979)

Rebâbia AM, 'en-Nukût: Dirâse Fıkhiyye İctimâiyye' (2009) 5(3) *el-Mecelle-tu'l-Ürdüniyye fî Dirâsâti'l-İslâmiyye*

S. M Arsal, 'Eski Türklerin Hususi Hukuku' in Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek and Salim Koca (eds), *Türkler*, Cilt 3 (Yeni Türkiye Yayınları 2002)

Schwarz A, *Aile Hukuku I* (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 1946)

Şener A, *İslam Hukukunda Hibe* (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları 1984)

Taşkın K, 'Eski Mezopotamya ve Anadolu'da Evlilik Süreci' (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2024)

Tirmizî, *el-Câmi'u's-Sahîh*

Tosun M ve K Yalvaç, *Sümer, Babil, Asur Kanunları ve Ammi-Şaduqa Fermanı* (TTK Yayınları 2002)

Tunçomağ K, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (1977)

- Türkmen F, ‘Erzurum’da Düşün Gelenekleri’ (1988) (1) *Palandöken Dergisi*
- Ulvi T, *Kanunu Medenide İlk Tedkik: Türk Kanun-u Medenisi* (Maarif Kütüphanesi 1926)
- Velidedeoğlu HV, *Türk Medeni Hukuku (Aile Hukuku)* (1949)
- Velidedeoğlu HV, *Türk Medenî Hukuku* (1948)
- Velidedeoğlu HV ve R Özdemir, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi* (1987)
- Yavuz C, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (1994)
- Yavuz C, F Acar ve B Özen, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Beta Yayınları 2021)
- Yazır EMH, *Alfabetik İslam Hukuku ve Fıkıh İstılahları Kamusu* (Sıtkı Gülle ed, Eser Neşriyat 1997)
- Yediyıldız B, ‘Osmanlı Toplumu’ in Ekmeleddin İhsanoğlu (ed), *Osmanlı Devleti Tarihi*, Cilt 2 (1999)
- Yılmaz S, *Medeni Hukuk: Aile Hukuku*, Cilt 3 (Yetkin Yayınları 2025)

Arşiv Belgeleri ve Şer’iye Sicilleri

- Bab Mahkemesi 197 Numaralı Sicil
- COA, TS.MA.e, 1280-84
- Davud Paşa Mahkemesi 1 Numaralı Sicil
- Eyüb Mahkemesi (Havass-ı Refia) 37 Numaralı Sicil
- İstanbul Mahkemesi 172 Numaralı Sicil
- Rumeli Sadâreti Mahkemesi 161 Numaralı Sicil
- Şer’iye Sicilleri (Bursa), A-4 ve B-156